

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

maharṣi vēdavyāsapraṇītaṃ śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaḥ skandhaḥ ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

viṣayasūcī

1	<i>prathamō'dhyāyaḥ</i>	2
2	<i>dvitīyō'dhyāyaḥ</i>	10
3	<i>tr̥tīyō'dhyāyaḥ</i>	16
4	<i>caturthō'dhyāyaḥ</i>	22
5	<i>pañcamō'dhyāyaḥ</i>	29
6	<i>ṣaṣṭhō'dhyāyaḥ</i>	34
7	<i>saptamō'dhyāyaḥ</i>	39
8	<i>aṣṭamō'dhyāyaḥ</i>	44
9	<i>navamō'dhyāyaḥ</i>	50
10	<i>daśamō'dhyāyaḥ</i>	59
11	<i>ēkādaśō'dhyāyaḥ</i>	64
12	<i>dvādaśō'dhyāyaḥ</i>	69
13	<i>trayōdaśō'dhyāyaḥ</i>	74
14	<i>caturdaśō'dhyāyaḥ</i>	78
15	<i>pañcadaśō'dhyāyaḥ</i>	86
16	<i>ṣōḍaśō'dhyāyaḥ</i>	90
17	<i>saptadaśō'dhyāyaḥ</i>	99
18	<i>aṣṭādaśō'dhyāyaḥ</i>	105
19	<i>ēkōnaviṃśō'dhyāyaḥ</i>	114

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē prathamō'dhyāyaḥ ॥

rājōvāca

nivṛttimārgaḥ kathita ādau bhagavatā yathā |

kramayōgōpalabdhēna brahmaṇā yadasaṃsṛtiḥ || 1 ||

1

pravṛttilakṣaṇascaiva traiguṇyaviṣayō munē |

yō'sāvalīnaprakṛtērguṇasargaḥ punaḥ punaḥ || 2 ||

2

adharmalakṣaṇā nānā narakāścānuvarṇitāḥ |

manvantaraśca vyākhyāta ādyaḥ svāyambhuvō yataḥ || 3 ||

3

priyavratōttānapadōrvaṃśastaccaritāni ca |

dvīpavarṣasamudrādrinadyudyānavanaspatīn || 4 ||

4

dharāmaṇḍalasaṃsthānaṃ bhāgalakṣaṇamānataḥ |

jyōtiṣāṃ vivarāṇāṃ ca yathēdamasṛjadvibhuḥ || 5 ||

5

adhunēha mahābhāga yathaiva narakānnaraḥ |

nānōgrayātanānnēyāttanmē vyākhyātumarhasi || 6 ||

6

śrīśuka uvāca

na cēdihaivāpacitiṃ yathāṃhasaḥ

kṛtasya kuryānmana uktipāṇibhiḥ |

dhruvaṃ sa vai prētya narakānupaiti

yē kīrtitā mē bhavatastigmayātanāḥ || 7 ||

7

tasmātpuraivāśviha pāpaniṣkṛtau

yatēta mṛtyōravipadyatā'tmanā |

dōṣasya dr̥ṣṭvā gurulāghavaṃ yathā

bhiṣak cikitsēta rujāṃ nidānavit || 8 ||

8

rājōvāca

dr̥ṣṭaśrutābhyāṃ yatpāpam jānannapyātmanō'hitam |

karōti bhūyō vivaśaḥ prāyaścittamathō katham || 9 ||

9

kvacinnivartatē'bhadrātkvaciccarati tatpunaḥ |

prāyaścittamatō'pārtham manyē kuñjaraśaucavat || 10 ||

10

śrīśuka uvāca

karmaṇā karmanirhārō na hyātyantika iṣyatē |

avidvadadhikāritvātprāyaścittam vimarśanam || 11 ||

11

nāśnataḥ pathyamēvānnaṃ vyādhayō'bhibhavanti hi |

ēvaṃ niyamakṛdrājan śanaiḥ kṣēmāya kalpatē || 12 ||

12

tapasā brahmacaryēṇa śamēna ca damēna ca |

tyāgēna satyaśaucābhyāṃ yamēna niyamēna ca || 13 ||

13

dēhavāgbuddhijaṃ dhīrā dharmajñāḥ śraddhayānvitāḥ |

kṣipantyaghaṃ mahadapi vēṇugulmamivānalaḥ || 14 ||

14

kēcitkēvalayā bhaktyā vāsudēvaparāyaṇāḥ |

aghaṃ dhunvanti kārtsnyēna nīhāramiva bhāskaraḥ || 15 ||

15

<i>na tathā hyaghavān rājan pūyēta tapa ādibhiḥ yathā kṛṣṇārpitaprāṇastatpūruṣaṇiṣēvayā 16 </i>	16
<i>sadhrīcīnō hyayaṃ lōkē panthāḥ kṣēmō'kutōbhayaḥ suśīlāḥ sādhavō yatra nārāyaṇaparāyaṇāḥ 17 </i>	17
<i>prāyaścittāni cīrṇāni nārāyaṇaparāṇmukham na niṣpunanti rājendra surākumbhamivāpagāḥ 18 </i>	18
<i>sakṛnmanaḥ kṛṣṇapadāravīndayō - rnivēśitaṃ tadguṇarāgi yairiha na tē yamaṃ pāsabhṛtaśca tadbhaṭān svapnē'pi paśyanti hi cīrṇaniṣkṛtāḥ 19 </i>	19
<i>atra cōdāharantīmamitihāsaṃ purātanam dūtānāṃ viṣṇuyamayōḥ saṃvādaṣṭam nibōdha mē 20 </i>	20
<i>kānyakubjē dvijaḥ kaściddāsīpatirajāmilaḥ nāmnā naṣṭasadācārō dāsyāḥ saṃsargadūṣitaḥ 21 </i>	21
<i>bandyakṣakaitavaiścauryairgarhitāṃ vṛttimāsthitaḥ bibhratkuṭumbamaśuciryātayāmāsa dēhinaḥ 22 </i>	22
<i>ēvaṃ nivasatastasya lālayānasya tatsutān kālo'tyagānmahān rājannaṣṭāśītyāyusaḥ samāḥ 23 </i>	23
<i>tasya pravayasah putrā daśa tēṣāṃ tu yō'vamaḥ bālō nārāyaṇō nāmnā pitrōśca dayitō bhṛśam 24 </i>	24
<i>sa baddhahṛdayastasminnarbhakē kalabhāṣiṇi nirīkṣamāṇastallīlāṃ mumudē jaraṭhō bhṛśam 25 </i>	25

<i>bhuñjānaḥ prapiban khādan bālakasnēhayantritaḥ </i> <i>bhōjayan pāyayanmūḍhō na vēdāgatamantakam 26 </i>	26
<i>sa ēvaṃ vartamānō'jñō mṛtyukāla upasthitē </i> <i>matim cakāra tanayē bālē nārāyaṇāhvayē 27 </i>	27
<i>sa pāśahastāṃstrīndrṣṭvā puruṣān bhṛśadāruṇān </i> <i>vakratuṇḍānūrdhvarōmṇa ātmānaṃ nētumāgatān 28 </i>	28
<i>dūrē krīḍanakāsaktaṃ putraṃ nārāyaṇāhvayam </i> <i>plāvitēna svarēṇōccairājuhāvākulēndriyaḥ 29 </i>	29
<i>niśamya mriyamāṇasya bruvatō harikīrtanam </i> <i>bharturnāma mahārāja pārśadāḥ sahasāpatan 30 </i>	30
<i>vikarṣatō'ntarhṛdayāddāsīpatimajāmilam </i> <i>yamaprēśyān viṣṇudūtā vārayāmāsurōjasā 31 </i>	31
<i>ūcurniṣēdhitāstāṃstē vaivasvatapurahsarāḥ </i> <i>kē yūyaṃ pratiṣēddhārō dharmarājasya śāsanam 32 </i>	32
<i>kasya vā kuta āyātāḥ kasmādasya niṣēdhatha </i> <i>kiṃ dēvā upadēvā vā yūyaṃ kiṃ siddhasattamāḥ 33 </i>	33
<i>sarvē padmapalāśākṣāḥ pītakausēyavāsasaḥ </i> <i>kirīṭinaḥ kuṇḍalinō lasatpuṣkaramālinaḥ 34 </i>	34
<i>sarvē ca nūtnavayasāḥ sarvē cārucaturbhujāḥ </i> <i>dhanurniṣaṅgāsīgadāśaṅkhacakrāmbujaśriyaḥ 35 </i>	35
<i>diśō vitimirālōkāḥ kurvantaḥ svēna rōciṣā </i> <i>kimarthaṃ dharmapālasya kiṅkarānnō niṣēdhatha 36 </i>	36

śrīśuka uvāca

ityuktē yamadūtaistairvāsudēvōktakāriṇaḥ |

tān pratyūcuḥ prahasyēdaṃ mēghanirhrādayā girā || 37 || 37

viṣṇudūtā ūcuḥ

yūyaṃ vai dharmarājasya yadi nirdēśakāriṇaḥ |

brūta dharmasya nastattvaṃ yacca dharmasya lakṣaṇam || 38 || 38

kathaṃsvid dhriyatē daṇḍaḥ kiṃ vāsya sthānamīpsitam |

daṇḍyāḥ kiṃ kāriṇaḥ sarvē āhōsvitkaticinnṛṇām || 39 || 39

yamadūtā ūcuḥ

vēdapraṇihitō dharmō hyadharmastadviparyayaḥ |

vēdō nārāyaṇaḥ sākṣātsvayambhūriti śuśrūma || 40 || 40

yēna svadhāmyamī bhāvā rajaḥsattvatamōmayāḥ |

guṇanāmakriyārūpairvibhāvyantē yathātatham || 41 || 41

sūryō'gniḥ khaṃ marudgāvaḥ sōmaḥ sandhyāhanī diśaḥ |

kaṃ kuḥ kālō dharma iti hyētē daihyasya sākṣiṇaḥ || 42 || 42

ētairadharmō vijñātaḥ sthānaṃ daṇḍasya yujyatē |

sarvē karmānurōdhēna daṇḍamarhanti kāriṇaḥ || 43 || 43

sambhavanti hi bhadraṇi viparītāni cānaghāḥ |

kāriṇāṃ guṇasaṅgō'sti dēhavān na hyakarmakṛt || 44 || 44

yēna yāvān yathādharmō dharmō vēha samīhitaḥ |

sa ēva tatphalaṃ bhuñktē tathā tāvadamutra vai || 45 || 45

yathēha dēvapraavarāstraividhyamupalabhyatē bhūtēṣu guṇavaicitryāttathānyaatrānumīyatē 46	46
vartamānō'nyayōḥ kālō guṇābhijñāpakō yathā ēvaṃ janmānyayōrētaddharmādharmanidarśanam 47	47
manasaiva purē dēvaḥ pūrvarūpaṃ vipaśyati anumīmāṃsatē'pūrvaṃ manasā bhagavānajaḥ 48	48
yathājñastamasā yukta upāstē vyaktamēva hi na vēda pūrvamaparaṃ naṣṭajanmasmṛtistathā 49	49
pañcabhiḥ kurutē svārthān pañca vēdātha pañcabhiḥ ēkastu ṣōḍaśēna trīn svayaṃ saptadaśō'snutē 50	50
tadētat ṣōḍaśakalaṃ liṅgaṃ śaktitrayaṃ mahat dhattē'nusaṃsṛtiṃ puṃsi harṣaśōkabhayārtidām 51	51
dēhyajñō'jitaṣaḍvargō nēcchan karmāṇi kāryatē kōśakāra ivātmānaṃ karmaṇā'cchādya muhyati 52	52
na hi kaścitkṣaṇamapi jātu tiṣṭhatyakarmakṛt kāryatē hyavaśaḥ karma guṇaiḥ svābhāvikairbalāt 53	53
labdhvā nimittamavyaktaṃ vyaktāvyaktaṃ bhavatyuta yathāyōni yathābijaṃ svabhāvēna balīyasā 54	54
ēṣa prakṛtisaṅgēna puruṣasya viparyayaḥ āsīt sa ēva nacirādīśasaṅgādvilīyatē 55	55
ayaṃ hi śrutasampannaḥ śīlavṛttaguṇālayaḥ dhṛtavratō mṛdurdāntaḥ satyavānmantravicchuciḥ 56	56

<i>gurvagnyatithivṛddhānāṃ śuśrūṣurnirahaṅkṛtaḥ sarvabhūtasuhr̥tsādhurmitavāganasūyakaḥ 57 </i>	57
<i>ēkadāsau vanam yātaḥ pitṛsandēśakṛd dvijaḥ ādāya tata āvṛttaḥ phalapuṣpasamitkuśān 58 </i>	58
<i>dadarśa kāmīnaṃ kañcicchūdraṃ saha bhujiṣyayā pītvā ca madhu mairēyaṃ madāghūrṇitanētrayā 59 </i>	59
<i>mattayā viślathannīvyā vyapētaṃ nirapatrapam krīḍantamanu gāyantaṃ hasantamanayāntikē 60 </i>	60
<i>dr̥ṣṭvā tāṃ kāmaliptēna bāhunā pariram̐hitām jagāma hṛcchayavaśaṃ sahasaiva vimōhitaḥ 61 </i>	61
<i>stambhayannātmanā'tmānaṃ yāvatsattvaṃ yathāśrutam na śasāka samādhātuṃ manō madanavēpitam 62 </i>	62
<i>tannimittasmaravyājagrahagrastō vicētaṇaḥ tāmēva manasā dhyāyan svadharmādvirarāma ha 63 </i>	63
<i>tāmēva tōṣayāmāsa pitryēṇārthēna yāvatā grāmyairmanōramaiḥ kāmāiḥ prasīdēta yathā tathā 64 </i>	64
<i>viprāṃ svabhāryāmaprauḍhāṃ kulē mahati lambhitām visasarjācirātpāpaḥ svairiṇyāpāṅgavidddhadhīḥ 65 </i>	65
<i>yatastataścōpaninyē nyāyatō'nyāyatō dhanam babhārāsyāḥ kuṭumbinyāḥ kuṭumbaṃ mandadhīrayam 66 </i>	66
<i>yadasau śāstramullaṅghya svairacāryāryagarhitaḥ avartata ciraṃ kālamaghāyuraśucirmalāt 67 </i>	67

tata ēnaṃ daṇḍapāṇēḥ sakāśaṃ kṛtakilbiṣam |
nēṣyāmō'kṛtanirvēśaṃ yatra daṇḍēna śuddhyati || 68 ||

68

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē ajāmilōpākhyānē prathamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ śaṣṭhaskandhē dvitīyō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

ēvaṃ tē bhagavaddūtā yamadūtābhibhāṣitam |

upadhāryātha tān rājan pratyāhurnayakōvidāḥ || 1 ||

69

viṣṇudūtā ūcuḥ

ahō kaṣṭaṃ dharmadrśāmadharmaḥ sprśatē sabhām |

yatrādaṇḍyēṣvapāpēṣu daṇḍō yairdhriyatē vṛthā || 2 ||

70

prajānāṃ pitarō yē ca śāstāraḥ sādharmaḥ samāḥ |

yadi syāttēṣu vaiṣamyam kaṃ yānti śaraṇam prajāḥ || 3 ||

71

yadyadācarati śrēyānitarastattadīhatē |

sa yatpramāṇam kurutē lōkastadanuvartatē || 4 ||

72

yasyāṅkē śira ādhāya lōkaḥ svapiti nirvṛtaḥ |

svayam dharmamadharmam vā na hi vēda yathā paśuḥ || 5 ||

73

sa katham nyarpitātmānam kṛtamaitramacētanam |

viśrambhaṇīyō bhūtānāṃ saghrṇō drōgdhumarhati || 6 ||

74

ayam hi kṛtanirvēśō janmakōṭyamhasāmapi |

yad vyājahāra vivaśō nāma svastyayanam harēḥ || 7 ||

75

<i>ētēnaiva hyaghōnō'sya kṛtaṃ syādaghaniṣkṛtam </i> <i>yadā nārāyaṇāyēti jagāda caturakṣaram 8 </i>	76
<i>stēnaḥ surāpō mitradhrugbrahmahā gurutalpagaḥ </i> <i>strīrājapitṛgōhantā yē ca pāta kinō'parē 9 </i>	77
<i>sarvēśāmapyaghavatāmidamēva suniṣkṛtam </i> <i>nānavyāharaṇaṃ viṣṇōryatastadviṣayā matiḥ 10 </i>	78
<i>na niṣkṛtairuditairbrahmavādibhi -</i> <i>stathā viśuddhyatyaghavān vratādibhiḥ </i> <i>yathā harērnāmapadairudāhṛtai -</i> <i>staduttamaślōkaguṇōpalambhakam 11 </i>	79
<i>naikāntikaṃ taddhi kṛtē'pi niṣkṛtē</i> <i>manaḥ punardhāvati cēdasatpathē </i> <i>tatkarmanirhāramabhīpsatāṃ harē -</i> <i>rguṇānuvādaḥ khalu sattvabhāvanaḥ 12 </i>	80
<i>athainaṃ māpanayata kṛtāsēśāghaniṣkṛtam </i> <i>yadasau bhagavannāma mriyamāṇaḥ samagrahīt 13 </i>	81
<i>sāṅkētyaṃ pārihāsyāṃ vā stōbhaṃ hēlanamēva vā </i> <i>vaikuṇṭhanāmagrahaṇamaśēśāghaharaṃ viduḥ 14 </i>	82
<i>patitaḥ skhalitō bhagnaḥ sandaṣṭastapta āhataḥ </i> <i>harirityavaśēnāha pumānnārhati yātanām 15 </i>	83
<i>gurūṇāṃ ca laghūnāṃ ca gurūṇi ca laghūni ca </i> <i>prāyaścittāni pāpānāṃ jñātvōktāni maharṣibhiḥ 16 </i>	84

taistānyaghāni pūyantē tapōdānajapādibhiḥ nādharmajaṃ taddhṛdayaṃ tadapīśāṅghrisēvayā 17	85
ajñānādathavā jñānāduttamaślōkanāma yat saṅkīrtitamaghaṃ puṃsō dahēdēdhō yathānalaḥ 18	86
yathāgadaṃ vīryatamamupayuktaṃ yadṛcchayā ajānatō'pyātmaguṇaṃ kuryānmantrō'pyudāhṛtaḥ 19	87
śrīśuka uvāca ta ēvaṃ suvinirṇīya dharmajaṃ bhāgavataṃ nrpa taṃ yāmyapāśānnirmucya vipraṃ mṛtyōramūmucan 20	88
iti pratyuditā yāmyā dūtā yātvā yamāntikē yamarājñē yathā sarvamācacakṣurarindama 21	89
dvijaḥ pāsādvinnirmuktō gatabhīḥ prakṛtiṃ gataḥ vavandē śīrasā viṣṇōḥ kiṅkarān darśanōtsavaḥ 22	90
taṃ vivakṣumabhiprētya mahāpuruṣakiṅkarāḥ sahasā paśyatastasya tatrāntardadhirē'nagha 23	91
ajāmilō'pyathākarnya dūtānāṃ yamakṛṣṇayōḥ dharmajaṃ bhāgavataṃ śuddhaṃ traividyajaṃ ca guṇāśrayam 24	92
bhaktimān bhagavatyaśu mātmyaśravaṇāddharēḥ anutāpō mahānāsītsmaratō'subhamātmanaḥ 25	93

<i>ahō mē paramaṃ kaṣṭamabhūdavijitātmanaḥ </i> <i>yēna viplāvitaṃ brahma vṛṣalyāṃ jāyatā'tmanā 26 </i>	94
<i>dhiṇmāṃ vigarhitaṃ sadbhirduṣkṛtaṃ kulakajjalam </i> <i>hitvā bālāṃ satīṃ yō'haṃ surāpāmasatīmagām 27 </i>	95
<i>vṛddhāvanāthau pitarau nānyabandhū tapasvinau </i> <i>ahō mayādhunā tyaktāvakṛtajñēna nīcavat 28 </i>	96
<i>sō'haṃ vyaktaṃ patiṣyāmi narakē bhr̥śadāruṇē </i> <i>dharmaghnāḥ kāmīnō yatra vindanti yamayātanāḥ 29 </i>	97
<i>kimidaṃ svapna āhōsvit sākṣāddṛṣṭamihādbhutam </i> <i>kva yātā adya tē yē māṃ vyakarṣan pāśapāṇayaḥ 30 </i>	98
<i>atha tē kva gatāḥ siddhāścātvaraścārudarśanāḥ </i> <i>vyamōcayannīyamānaṃ baddhvā pāśairadhō bhuvāḥ 31 </i>	99
<i>athāpi mē durbhagasya vibudhōttamadarśanē </i> <i>bhavitavyaṃ maṅgalēna yēnātmā mē prasīdati 32 </i>	100
<i>anyathā mriyamāṇasya nāśucērvṛṣalīpatēḥ </i> <i>vaikuṇṭhanāma grahaṇaṃ jihvā vaktumihārhati 33 </i>	101
<i>kva cāhaṃ kitavaḥ pāpō brahmaghnō nirapatrapaḥ </i> <i>kva ca nārāyaṇētyētadbhagavannāma maṅgalam 34 </i>	102
<i>sō'haṃ tathā yatiṣyāmi yatacittēndriyānilaḥ </i> <i>yathā na bhūya ātmānamandhē tamasi majjayē 35 </i>	103
<i>vimucya tamimaṃ bandhamavidyākāmakarmajam </i> <i>sarvabhūtasuhr̥cchāntō maitraḥ karuṇa ātmavān 36 </i>	104

<i>mōcayē grastamātmānaṃ yōṣinmayyā'tmamāyayā </i> <i>vikrīḍitō yayaivāhaṃ krīḍāmṛga ivādhamaḥ 37 </i>	105
<i>mamāhamiti dēhādau hitvāmithyārthadhīrmatim </i> <i>dhāsyē manō bhagavati śuddhaṃ tatkīrtanādibhiḥ 38 </i>	106
<i>śrīśuka uvāca</i> <i>iti jātasunirvēdaḥ kṣaṇasaṅgēna sādhuṣu </i> <i>gaṅgādvāramupēyāya muktasarvānubandhanaḥ 39 </i>	107
<i>sa tasmin dēvasadana āsīnō yōgamāśritaḥ </i> <i>pratyāhṛtēndriyagrāmō yuyōja mana ātmani 40 </i>	108
<i>tatō guṇēbhya ātmānaṃ viyujyātmasamādhinā </i> <i>yuyujē bhagavaddhāmni brahmaṇyanubhavātmani 41 </i>	109
<i>yarhyupāratadhīstasminnadrākṣītpuruṣān puraḥ </i> <i>upalabhyōpalabdhān prāgvavandē śīrasā dvijaḥ 42 </i>	110
<i>hitvā kalēvaram tīrthē gaṅgāyāṃ darśanādanu </i> <i>sadyaḥ svarūpaṃ jagṛhē bhagavatpārśvavartinām 43 </i>	111
<i>sākaṃ vihāyasā viprō mahāpuruṣakiṅkaraḥ </i> <i>haimaṃ vimānamāruhya yayau yatra śrīyaḥ patiḥ 44 </i>	112
<i>ēvaṃ sa viplāvitasarvadharmā</i> <i>dāsyāḥ patiḥ patitō garhyakarmaṇā </i> <i>nipātyamānō nirayē hatavrataḥ</i> <i>sadyō vimuktō bhagavannāma gṛhṇan 45 </i>	113

nātaḥ paraṃ karmanibandhakṛntanaṃ

mumukṣatāṃ tīrthapadānukīrtanāt |

na yatpunaḥ karmasu sajjatē manō

rajastamōbhyāṃ kalilaṃ tatō'nyathā || 46 ||

114

ya ēvaṃ paramaṃ guhyamitihāsamaghāpaham |

śṛṇuyācchraddhayā yuktō yaśca bhaktyānukīrtayēt || 47 ||

115

na vai sa narakaṃ yāti nēkṣitō yamakiṅkaraiḥ |

yadyapyamaṅgalō martyō viṣṇulōkē mahīyatē || 48 ||

116

mriyamāṇō harērnāma gr̥ṇan putrōpacāritam |

ajāmilō'pyagāddhāma kiṃ punaḥ śraddhayā gr̥ṇan || 49 ||

117

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē ajāmilōpākhyānē dvitīyō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē tṛtīyō'dhyāyaḥ ॥

rājōvāca

niśamya dēvaḥ svabhaṭōpavarṇitaṃ

pratyāha kiṃ tān prati dharmarājaḥ ।

ēvaṃ hatājñō vihatānmurārē -

rnaidēśikairasya vaśē janō'yam ॥ 1 ॥

118

yamasya dēvasya na daṇḍabhaṅgaḥ

kutaścanarṣē śrutapūrva āsīt ।

ētanmunē vṛścati lōkaśaṃśayaṃ

na hi tvadanya iti mē viniścitaṃ ॥ 2 ॥

119

śrīśuka uvāca

bhagavatpuruṣai rājan yāmyāḥ pratihatōdyamāḥ ।

patiṃ vijñāpayāmāsuryamaṃ saṃyamanīpatim ॥ 3 ॥

120

yamadūtā ūcuḥ

kati santīha śāstārō jīvalōkasya vai prabhō ।

traividhyaṃ kurvataḥ karma phalābhivyaktihētavaḥ ॥ 4 ॥

121

yadi syurbahavō lōkē śāstārō daṇḍadhārīṇaḥ ।

kasya syātāṃ na vā kasya mṛtyuścāmṛtamēva vā ॥ 5 ॥

122

<i>kintu śāstr̥bahutvē syādbahūnāmiha karminām </i>	
<i>śāstr̥tvamupacārō hi yathā maṇḍalavartinām 6 </i>	123
<i>atastvamēkō bhūtānām sēśvarāṇāmadhīśvaraḥ </i>	
<i>śāstā daṇḍadharō nṛṇām śubhāśubhavivēcanaḥ 7 </i>	124
<i>tasya tē vihatō daṇḍō na lōkē vartatē'dhunā </i>	
<i>caturbhiradbhutaīḥ siddhairājñā tē vipralambhitā 8 </i>	125
<i>nīyamānaṃ tavādēśādasasmābhiryātanāgrhān </i>	
<i>vyamōcayan pātakinaṃ chittvā pāsān prasahya tē 9 </i>	126
<i>tāmstē vēditumicchāmō yadi nō manyasē kṣamam </i>	
<i>nārāyaṇētyabhihitē mā bhairityāyayurdrutam 10 </i>	127
<i>śrīśuka uvāca</i>	
<i>iti dēvaḥ sa āpr̥ṣṭaḥ prajāsaṃnyamanō yamaḥ </i>	
<i>prītaḥ svadūtān pratyāha smaran pādāmbujaṃ harēḥ 11 </i>	128
<i>yama uvāca</i>	
<i>parō madanyō jagatastasthuṣāśca</i>	
<i>ōtaṃ prōtaṃ paṭavadyatra viśvam </i>	
<i>yadaṃśatō'sya sthitijanmanāśā</i>	
<i>nasyōtavat yasya vaśē ca lōkaḥ 12 </i>	129
<i>yō nāmabhirvāci janānnijāyām</i>	
<i>badhnāti tantryāmiva dāmabhirgāḥ </i>	
<i>yasmai baliṃ ta imē nāmakarma -</i>	
<i>nibandhabaddhāścakitā vahanti 13 </i>	130

ahaṃ mahēndrō nirṛtiḥ pracētāḥ

sōmō'gnirīśaḥ pavanō'rkō viriñcaḥ |

ādityaviśvē vasavō'tha sādhyā

marudgaṇā rudragāṇāḥ sasiddhāḥ || 14 ||

131

anyē ca yē viśvasṛjō'marēśā

bhṛgvādayō'spṛṣṭarajastamaskāḥ |

yasyēhitaṃ na viduḥ spṛṣṭamāyāḥ

sattvapradhānā api kiṃ tatō'nyē || 15 ||

132

yaṃ vai na gōbhirmanasāsubhirvā

hṛdā girā vāsubhṛtō vicakṣatē |

ātmānamantarhṛdi santamātmanām

cakṣuryathaivākṛtayastataḥ param || 16 ||

133

tasyātmatantrasya harēradhīśituḥ

parasya māyādhīpatērmahātmanaḥ |

prāyēṇa dūtā iha vai manōharā -

ścaranti tadrūpaguṇasvabhāvāḥ || 17 ||

134

bhūtāni viṣṇōḥ surapūjitāni

durdarśaliṅgāni mahādbhūtāni |

rakṣanti tadbhaktimataḥ parēbhyō

mattaśca martyānatha sarvataśca || 18 ||

135

dharmam tu sākṣādbhagavatpraṇītaṃ

na vai vidurṛṣayō nāpi dēvāḥ |

na siddhamukhyā asurā manuṣyāḥ

kutaśca vidyādharacāraṇādayaḥ || 19 ||

136

svayambhūrnāradaḥ śambhuḥ kumāraḥ kapilō manuḥ prahlādō janakō bhīṣmō balirvaiyāsakirvayam 20	137
dvādaśaitē vijānīmō dharmam bhāgavatam bhaṭāḥ guhyam viśuddham durbōdham yaṁ jñātvāmṛtamaśnutē 21	138
ētāvānēva lōkē'smin puṁsām dharmah paraḥ smṛtaḥ bhaktiyōgō bhagavati tannāmagrahaṇādibhiḥ 22	139
nāmōccāraṇamāhātmyam harēḥ paśyata putrakāḥ ajāmilō'pi yēnaiva mṛtyupāśādamucyata 23	140
ētāvatālamaghanirharaṇāya puṁsām saṅkīrtanam bhagavatō guṇakarmanāmnām vikruśya putramaghavān yadajāmilō'pi nārāyaṇēti mriyamāṇa iyāya muktim 24	141
prāyēṇa vēda tadidaṁ na mahājanō'yaṁ dēvyā vimōhitamatirbata māyayālam trayyām jaḍīkṛtamatirmadhupuspitāyām vaitānikē mahati karmaṇi yujyamānaḥ 25	142
ēvaṁ vimṛśya sudhiyō bhagavatyanantē sarvātmanā vidadhatē khalu bhāvayōgam tē mē na daṇḍamarhantyaatha yadyamīṣām syāt pātakam tadapi hantyrugāyavādaḥ 26	143
tē dēvasiddhaparigītapavitragāthā yē sādhaḥ samadṛśō bhagavatprapannāḥ	

tān nōpasīdata harērgadayābhiguptān

naiṣāṃ vayaṃ na ca vayaḥ prabhavāma daṇḍē || 27 ||

144

tānānayadhvamasatō vimukhān mukunda -

pādāravindamakarandarasādajasram |

niṣkiñcanaiḥ paramahaṃsakulai rasajñai -

rjuṣṭād grhē nirayavartmani baddhatṛṣṇān || 28 ||

145

jihvā na vakti bhagavadguṇanāmadhēyaṃ

cētaśca na smarati taccaraṇāravindam |

kṛṣṇāya nō namati yacchira ēkadāpi

tānānayadhvamasatō'kṛtaviṣṇukṛtyān || 29 ||

146

tat kṣamyatāṃ sa bhagavān puruṣaḥ purāṇō

nārāyaṇaḥ svapuruṣairyadasatkṛtaṃ naḥ |

svānāmahō na viduṣāṃ racitāñjalīnāṃ

kṣāntirgarīyasi namaḥ puruṣāya bhūmnē || 30 ||

147

tasmāt saṅkīrtanaṃ viṣṇōrjaganmaṅgalamaṃhasām |

mahatāmapī kauravya viddhyaikāntikaniṣkṛtim || 31 ||

148

śṛṇvatāṃ grṇatāṃ vīryāṇyuddāmāni harērmuhuh |

yathā sujātayā bhaktyā śuddhyēnnātmā vratādibhiḥ || 32 ||

149

kṛṣṇāṅghripadmamadhuliṇ na punarvisṛṣṭa -

māyāguṇēṣu ramatē vṛjināvahēṣu |

anyastu kāmahata ātmarajaḥ pramārṣṭu -

mīhēta karma yata ēva rajaḥ punaḥ syāt || 33 ||

150

itthaṃ svabhartṛgaditaṃ bhagavanmahitvaṃ

saṃsmṛtya vismitadhiyō yamakiṅkarāstē |

naivācyutāśrayajanaṃ prati śaṅkamānā

draṣṭuṃ ca bibhyati tataḥ prabhṛti sma rājan || 34 ||

151

itihāsamimaṃ guhyaṃ bhagavān kumbhasambhavaḥ |

kathayāmāsa malaya āsīnō harimarcayan || 35 ||

152

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē yamapuruṣasaṃvādē tṛtīyō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ śaṣṭhaskandhē caturthō'dhyāyaḥ ॥

rājōvāca

*dēvāsuraṇṇāṃ sargō nāgānāṃ mṛgapakṣiṇāṃ |
sāmāsikastvayā prōktō yastu svāyambhuvē'ntarē || 1 ||* 153

*tasyaiva vyāsamicchāmi jñātum tē bhagavan yathā |
anusargaṃ yayā śaktyā sasarja bhagavān paraḥ || 2 ||* 154

sūta uvāca

*iti sampraśnamākarṇya rājarṣērbādarāyaṇiḥ |
pratinandya mahāyōgī jagāda munisattamāḥ || 3 ||* 155

śrīśuka uvāca

*yadā pracētasah putrā daśa prācīnabarhiṣaḥ |
antaḥsamudrādunmagnā dadṛśurgāṃ drumairvṛtām || 4 ||* 156

*drumēbhyaḥ krudhyamānāstē tapōdīpitamanyavaḥ |
mukhatō vāyumagniṃ ca sasṛjustaddidhakṣayā || 5 ||* 157

*tābhyāṃ nirdahyamānāṃstānupalabhya kurūdvaha |
rājōvāca mahān sōmō manyuṃ praśamayanniva || 6 ||* 158

<i>mā drumēbhyō mahābhāgā dīnēbhyō drōgdhumarhatha </i> <i>vivardhayiṣavō yūyaṃ prajānāṃ patayaḥ smṛtāḥ 7 </i>	159
<i>ahō prajāpatipatirbhagavān hariravyayaḥ </i> <i>vanaspatīnōṣadhīśca sasarjōrjamiṣaṃ vibhuḥ 8 </i>	160
<i>annaṃ carāṇāmacarā hyapadaḥ pādacāriṇām </i> <i>ahastā hastayuktānāṃ dvipadāṃ ca catuṣpadaḥ 9 </i>	161
<i>yūyaṃ ca pitrānvādiṣṭā dēvadēvēna cānaghāḥ </i> <i>prajāśargāya hi kathaṃ vṛkṣān nirdagdhumarhatha 10 </i>	162
<i>ātiṣṭhata satāṃ mārگاṃ kōpaṃ yacchata dīpitam </i> <i>pitṛā pitāmahēnāpi juṣṭaṃ vaḥ prapitāmahaiḥ 11 </i>	163
<i>tōkānāṃ pitarau bandhū dṛśaḥ pakṣma striyāḥ patiḥ </i> <i>patiḥ prajānāṃ bhikṣūṇāṃ grhyajñānāṃ budhaḥ suhṛt 12 </i>	164
<i>antardēhēṣu bhūtānāmātmā'stē harirīśvaraḥ </i> <i>sarvaṃ taddhiṣṇyamīkṣadhvamēvaṃ vastōṣitō hyasau 13 </i>	165
<i>yaḥ samutpatitaṃ dēha ākāśānmanyumulbaṇam </i> <i>ātmajijñāsayā yacchēt sa guṇānativartatē 14 </i>	166
<i>alaṃ dagdhairdrumairdīnaiḥ khilānāṃ śivamastu vaḥ </i> <i>vārṁkṣī hyēṣā varā kanyā patnītvē pratigrhyatām 15 </i>	167
<i>ityāmantrya varārōhāṃ kanyāmāpsarasīm nṛpa </i> <i>sōmō rājā yayau dattvā tē dharmēṇōpayēmire 16 </i>	168
<i>tēbhyastasyāṃ samabhavaddakṣaḥ prācētasāḥ kila </i> <i>yasya prajāvisargēṇa lōkā āpūritāstrayaḥ 17 </i>	169

yathā sasarja bhūtāni dakṣō duhitṛvatsalaḥ rētasā manasā caiva tanmamāvahitaḥ śṛṇu 18	170
manasaivāsṛjatpūrvam prajāpatirimāḥ prajāḥ dēvāsuramanuṣyādīnnabhaḥsthalajalaukasaḥ 19	171
tamabr̥ṇhitamālōkya prajāśargam prajāpatiḥ vindhyapādānupavrajya sō'carad duṣkaram tapaḥ 20	172
tatrāghamarṣaṇam nāma tīrtham pāpaharam param upaspr̥śyānusavanam tapasātōṣayaddharim 21	173
astauṣīddhamṣaguhyēna bhagavantamadhōkṣajam tubhyam tadabhīdhāsyāmi kasyātuṣyad yatō hariḥ 22	174
prajāpatiruvāca namaḥ parāyāvitathānubhūtayē guṇatrayābhāsanimittabandhavē adṛṣṭadhāmnē guṇatattvabuddhibhi - rnivṛttamānāya dadhē svayambhuvē 23	175
na yasya sakhyam puruṣō'vaiti sakhyuḥ sakhā vasan saṃvasataḥ purē'smin guṇō yathā guṇinō vyaktadr̥ṣṭē - stasmai mahēśāya namaskarōmi 24	176
dēhō'savō'kṣā manavō bhūtamātrā nātmānamanyam ca viduḥ param yat sarvam pumān vēda guṇāṃśca tajjñō na vēda sarvajñamanantamīdē 25	177

yadōparāmō manasō nāmarūpa -

rūpasya dr̥ṣṭasmṛtisampramōṣāt |

ya īyatē kēvalayā svasaṁsthayā

haṁsāya tasmai śucisadmanē namaḥ || 26 ||

178

manīṣiṇō'ntarhṛdi sannivēśitaṁ

svaśaktibhirnavabhiśca trivṛdbhiḥ |

vahniṁ yathā dāruṇi pāñcadaśyaṁ

manīṣayā niṣkarṣanti gūḍham || 27 ||

179

sa vai mamāśēṣaviśēṣamāyā -

niṣēdhanirvāṇasukhānubhūtiḥ |

sa sarvanāmā sa ca viśvarūpaḥ

prasīdatāmaniruktātmaśaktiḥ || 28 ||

180

yadyanniruktaṁ vacasā nirūpitaṁ

dhiyākṣabhirvā manasā vōta yasya |

mā bhūt svarūpaṁ guṇarūpaṁ hi tattat

sa vai guṇāpāyavisargalakṣaṇaḥ || 29 ||

181

yasmin yatō yēna ca yasya yasmai

yad yō yathā kurutē kāryatē ca |

parāvarēṣāṁ paramaṁ prāk prasiddhaṁ

tad brahma taddhēturananyadēkam || 30 ||

182

yacchaktayō vadatāṁ vādināṁ vai

vivādasaṁvādabhuvō bhavanti |

kurvanti caiṣāṁ muhurātmamōhaṁ

tasmai namō'nantaguṇāya bhūmnē || 31 ||

183

astīti nāstīti ca vastuniṣṭhayō -

rēkasthayōrbhinnaviruddhadharmayōḥ |

avēkṣitaṃ kiñcana yōgasāṅkhyayōḥ

samaṃ paraṃ hyanukūlaṃ brhattat || 32 ||

184

yō'nugrahārthaṃ bhajatāṃ pādamūla -

manāmarūpō bhagavānanantaḥ |

nāmāni rūpāṇi ca janmakarmabhi -

rbhējē sa mahyaṃ paramaḥ prasīdatu || 33 ||

185

yaḥ prākṛtairjñānapathairjanānāṃ

yathāśayaṃ dēhagatō vibhāti |

yathānilaḥ pārthivamāśritō guṇaṃ

sa īśvarō mē kurutānmanōratham || 34 ||

186

śrīśuka uvāca

iti stutaḥ saṃstuvataḥ sa tasminnaghamarṣaṇē |

āvīrāsīt kuruśrēṣṭha bhagavān bhaktavatsalaḥ || 35 ||

187

kṛtapādaḥ suparṇāṃsē pralambāṣṭamahābhujah |

cakraśaṅkhāsicarmēṣudhanuḥpāśagadādharaḥ || 36 ||

188

pītavāsā ghanaśyāmaḥ prasannavadanēkṣaṇaḥ |

vanamālānivītāṅgō lasacchrīvatsakaustubhaḥ || 37 ||

189

mahākīrīṭakaṭakaḥ sphuranmakarakuṇḍalaḥ |

kāñcyaṅgulīyavalayanūpurāṅgadabhūṣitaḥ || 38 ||

190

trailōkyamōhanaṃ rūpaṃ bibhrat tribhuvanēśvaraḥ |

vṛtō nāradanandādyaiḥ pārṣadaiḥ surayūthapaiḥ || 39 ||

191

stūyamānō'nugāyadbhiḥ siddhagandharvacāraṇaiḥ rūpaṃ tanmahadāścaryaṃ vicakṣyāgatasādhvasaḥ 40	192
nanāma daṇḍavad bhūmau prahr̥ṣṭātmā prajāpatiḥ na kiñcanōdīrayitumaśakat tīvrayā mudā āpūritamanōdvārairhradinya iva nirjharaiḥ 41	193
taṃ tathāvanataṃ bhaktaṃ prajākāmaṃ prajāpatim cittajñāḥ sarvabhūtānāmidamāha janārdanaḥ 42	194
śrībhagavānuvāca prācētaśa mahābhāga saṃsiddhastapasā bhavān yacchraddhayā matparayā mayi bhāvaṃ paraṃ gataḥ 43	195
prītō'haṃ tē prajānātha yattē'syōdbṛṃhanaṃ tapaḥ mamaīśa kāmō bhūtānāṃ yad bhūyāsurvibhūtayaḥ 44	196
brahmā bhavō bhavantaśca manavō vibudhēśvarāḥ vibhūtayō mama hyētā bhūtānāṃ bhūtiḥētavaḥ 45	197
tapō mē hṛdayaṃ brahmaṃstanurvidyā kriyā'kṛtiḥ aṅgāni kratavō jātā dharma ātmāsavaḥ surāḥ 46	198
ahamēvāsamēvāgrē nānyat kiñcāntaraṃ bahiḥ saṃjñānamātramavyaktaṃ prasuptamiva viśvataḥ 47	199
mayyanantaguṇē'nantē guṇatō guṇavigrahaḥ yadā'sīttata ēvādyāḥ svayambhūḥ samabhūdajaḥ 48	200
sa vai yadā mahādēvō mama vīryōpabṛṃhitāḥ mēnē khilamivātmānamudyataḥ sargakarmaṇi 49	201

<i>atha mē'bhihitō dēvastapō'tapyata dāruṇam </i>	
<i>nava viśvasṛjō yuṣmān yēnādāvasṛjadvibhuḥ 50 </i>	202
<i>ēṣā pañcajanasyāṅga duhitā vai prajāpatēḥ </i>	
<i>asiknī nāma patnītvē prajāśa pratigṛhyatām 51 </i>	203
<i>mithunavyavāyadharmastvaṃ prajāśargamimaṃ punaḥ </i>	
<i>mithunavyavāyadharminyāṃ bhūriśō bhāvayiṣyasi 52 </i>	204
<i>tvattō'dhastāt prajāḥ sarvā mithunībhūya māyayā </i>	
<i>madīyayā bhaviṣyanti hariṣyanti ca mē balim 53 </i>	205
<i>śrīśuka uvāca</i>	
<i>ityuktvā miśatastasya bhagavān viśvabhāvanaḥ </i>	
<i>svapnōpalabdhārtha iva tatraivāntardadhē hariḥ 54 </i>	206
<i> iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ ṣaṣṭhaskandhē caturthō'dhyāyaḥ </i>	

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ śaṣṭhaskandhē pañcamō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

tasyāṃ sa pāñcajanyaṃ vai viṣṇumāyōpabrṃhitāḥ |
haryaśvasaṃjñānayutaṃ putrānajanayad vibhuḥ || 1 ||

207

apṛthagdharmasīlāstē sarvē dākṣāyaṇā nṛpa |
pitṛā prōktāḥ prajāśargē praticīṃ prayayurdiśam || 2 ||

208

tatra nārāyaṇasarastīrthaṃ sindhusamudrayōḥ |
saṅgamō yatra sumahanmunisiddhaniṣēvitam || 3 ||

209

tadupasparśanādēva vinirdhūtamalāśayāḥ |
dharmē pāramahaṃsyē ca prōtpannamatayō'pyuta || 4 ||

210

tēpirē tapa ēvōgraṃ pitṛādēśēna yantritāḥ |
prajāvivṛddhayē yattān dēvarṣistān dadarśa ha || 5 ||

211

uvāca cātha haryaśvāḥ kathaṃ srakṣyatha vai prajāḥ |
adṛṣṭvāntaṃ bhuvō yūyaṃ bālīśā bata pālakāḥ || 6 ||

212

tathaikapuruṣaṃ rāṣṭraṃ bilaṃ cāḍṛṣṭanirgamam |
bahurūpāṃ striyaṃ cāpi pumāṃsaṃ puṃscalīpatim || 7 ||

213

nadīmubhayatōvāhāṃ

pañcapañcādbhutaṃ gṛham |

kvaciddhaṃsaṃ citrakathaṃ

kṣaurapavyaṃ svayaṃ bhramim || 8 ||

214

kathaṃ svapiturādēśamavidvāṃsō vipaścitaḥ |

anurūpamavijñāya ahō sargaṃ kariṣyatha || 9 ||

215

śrīśuka uvāca

tanniśamyātha haryaśvā autpattikamanīṣayā |

vācaḥ kūṭaṃ tu dēvarṣēḥ svayaṃ vimamṛśurdhiyā || 10 ||

216

bhūḥ kṣētraṃ jīvasaṃjñāṃ yadanādi nijabandhanam |

adrṣṭvā tasya nirvāṇaṃ kimasatkarmabhirbhavēt || 11 ||

217

ēka ēvēśvarasturyō bhagavān svāśrayaḥ paraḥ |

tamadrṣṭvābhavaṃ puṃsaḥ kimasatkarmabhirbhavēt || 12 ||

218

pumān naivaiti yad gatvā bilasvargaṃ gatō yathā |

pratyagdhāmāvida iha kimasatkarmabhirbhavēt || 13 ||

219

nānārūpā'tmanō buddhiḥ svairiṇīva guṇānvitā |

tanniṣṭhāmagatasyēha kimasatkarmabhirbhavēt || 14 ||

220

tatsaṅgabhraṃśitaiśvaryaṃ saṃsarantaṃ kubhāryavat |

tadgatīrabudhasyēha kimasatkarmabhirbhavēt || 15 ||

221

sṛṣṭyapyayakarīm māyāṃ vėlākūlāntavēgitām |

mattasya tāmavijñasya kimasatkarmabhirbhavēt || 16 ||

222

<i>pañcaviṃśatitattvānāṃ puruṣō'dbhutadarpaṇam </i> <i>adhyātmamabudhasyēha kimasatkarmabhirbhavēt 17 </i>	223
<i>aīśvaram śāstramutsṛjya bandhamōkṣānudarśanam </i> <i>viviktapadamajñāya kimasatkarmabhirbhavēt 18 </i>	224
<i>kālacakraṃ bhramistīkṣṇaṃ sarvaṃ niṣkarṣayajjagat </i> <i>svatantramabudhasyēha kimasatkarmabhirbhavēt 19 </i>	225
<i>śāstrasya piturādēśaṃ yō na vēda nivartakam </i> <i>kathaṃ tadanurūpāya guṇaviśrambhyupakramēt 20 </i>	226
<i>iti vyavasitā rājan haryaśvā ēkacētasah </i> <i>prayayustaṃ parikramya panthānamanivartanam 21 </i>	227
<i>svarabrahmaṇi nirbhātaḥṣīkēśapadāmbujē </i> <i>akhaṇḍaṃ cittamāvēśya lōkānanucaranmuniḥ 22 </i>	228
<i>nāśaṃ niśamya putrāṇāṃ nārādācchīlāśālinām </i> <i>anvatapyata kaḥ śōcan suprajastvaṃ śucāṃ padam 23 </i>	229
<i>sa bhūyaḥ pāñcājanyaṃyāmajēna parisāntvitaḥ </i> <i>putrānajanayad dakṣaḥ śabalāśvān sahasraśaḥ 24 </i>	230
<i>tē'pi pitrā samādiṣṭāḥ prajāśargē dhṛtavratāḥ </i> <i>nārāyaṇasarō jagmuryatra siddhāḥ svapūrvajāḥ 25 </i>	231
<i>tadupasparśanādēva vinirdhūtamalāśayāḥ </i> <i>japantō brahma paramaṃ tēpustē'tra mahat tapaḥ 26 </i>	232
<i>abbhakṣāḥ katicinmāsān katicidvāyubhōjanāḥ </i> <i>ārādhayan mantramimamabhyasyanta iḍaspatim 27 </i>	233

ōṃ namō nārāyaṇāya puruṣāya mahātmanē viśuddhasattvadhiṣṇyāya mahāhaṃsāya dhīmahi 28	234
iti tānapi rājendra pratisargadhiyō muniḥ upētya nāradaḥ prāha vācaḥ kūṭāni pūrvavat 29	235
dākṣāyaṇāḥ saṃśṛṇuta gadatō nigamaṃ mama anvicchatānupadaviṃ bhrātṛṇāṃ bhrātrvatsalāḥ 30	236
bhrātṛṇāṃ prāyaṇaṃ bhrātā yō'nutiṣṭhati dharmavit sa puṇyabandhuḥ puruṣō marudbhiḥ saha mōdatē 31	237
ētāvaduktvā prayayau nārado'mōghadarśanaḥ tē'pi cānvagamanmārgaṃ bhrātṛṇāmēva mārīṣa 32	238
sadhrīcīnaṃ praticīnaṃ parasyānupathaṃ gatāḥ nādyāpi tē nivartantē paścimā yāminīriva 33	239
ētasmin kāla utpātān bahūn paśyan prajāpatiḥ pūrvavannāradaḥ kṛtaṃ putranāśamupāśṛṇōt 34	240
cukrōdha nārādāyāsau putraśōkavimūrcchitaḥ dēvarṣimupalabhyāha rōṣādvīspūritādharāḥ 35	241
dakṣa uvāca ahō asādhō sādhuṇāṃ sādhuḥliṅgēna nastvayā asādhvakāryarbhakāṇāṃ bhikṣōrmārgaḥ pradarśitaḥ 36	242
ṛṇaistribhīramuktānāmamīmāṃsitakarmanām vighātaḥ śrēyasaḥ pāpa lōkayōrubhayōḥ kṛtaḥ 37	243

ēvaṃ tvam niranukrōśō bālānāṃ matibhiddharēḥ |
pārṣadamadhyē carasi yaśōhā nirapatrapaḥ || 38 || 244

nanu bhāgavatā nityaṃ bhūtānugrahaḥ kātaraḥ |
ṛtē tvāṃ sauhrdaghnam vai vairaṅkaramavairiṇām || 39 || 245

nēttam puṃsāṃ virāgaḥ syāt tvayā kēvalinā mṛṣā |
manyasē yadyupaśamaṃ snēhapāśanikṛntanam || 40 || 246

nānubhūya na jānāti pumān viṣayatīkṣṇatām |
nirvidyēta svayaṃ tasmānna tathā bhinnadhīḥ paraiḥ || 41 || 247

yannastvam karmasandhānāṃ sādhunāṃ grhamēdhinām |
kṛtavānasi durmarṣaṃ vipriyaṃ tava marṣitam || 42 || 248

tantukṛntana yannastvam abhadramacaraḥ punaḥ |
tasmāllōkēṣu tē mūḍha na bhavēdbhramataḥ padam || 43 || 249

śrīśuka uvāca
pratijagrāha tadbāḍhaṃ nāradaḥ sādhusammataḥ |
ētāvān sādhu vādō hi titikṣētēśvaraḥ svayaṃ || 44 || 250

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē nāradaśāpō nāma pañcamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē ṣaṣṭhō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

tataḥ prācētasō'siknyāmanunītaḥ svayambhuvā |

ṣaṣṭiṃ sañjanayāmāsa duhitṛḥ pitṛvatsalāḥ || 1 ||

251

daśa dharmāya kāyēndōrdviṣaṭ triṇava dattavān |

bhūtāṅgiraḥkṛśāsvebhyō dvē dvē tārksyāya cāparāḥ || 2 ||

252

nāmadhēyānyamūṣāṃ tvaṃ sāpatyānāṃ ca mē śṛṇu |

yāsāṃ prasūtiprasavairlōkā āpūritāstrayaḥ || 3 ||

253

bhānurlambā kakubjāmirviśvā sādhyā marutvatī |

vasurmuhūrtā saṅkalpā dharmapatnyaḥ sutāñchr̥ṇu || 4 ||

254

bhānōstu dēvaṛṣabha indrasēnastatō nṛpa |

vidyōta āsīllambāyāstataśca stanayitnavaḥ || 5 ||

255

kakubhaḥ saṅkaṭastasya kīkaṭastanayō yataḥ |

bhuvō durgāṇi jāmēyaḥ svargō nandistatō'bhavat || 6 ||

256

viśvēdēvāstu viśvāyā aprajāmstān pracakṣatē |

sādhyō gaṇastu sādhyāyā arthasiddhistu tatsutaḥ || 7 ||

257

<i>marutvāṃśca jayantaśca marutvatyāṃ babhūvatuḥ </i> <i>jayantō vāsudēvāṃśa upēndra iti yaṃ viduḥ 8 </i>	258
<i>mauhūrtikā dēvagaṇā muhūrtāyāśca jajñirē </i> <i>yē vai phalaṃ prayacchanti bhūtānāṃ svasvakālam 9 </i>	259
<i>saṅkalpāyāśca saṅkalpaḥ kāmāḥ saṅkalpajaḥ smṛtaḥ </i> <i>vasavō'ṣṭau vasōḥ putrāstēṣāṃ nāmāni mē śṛṇu 10 </i>	260
<i>drōṇaḥ prāṇō dhruvō'rkō'gnirdōṣō vasurvibhāvasuḥ </i> <i>drōṇasyābhimatēḥ patnyā harṣaśōkabhayādayaḥ 11 </i>	261
<i>prāṇasyōrjasvatī bhāryā saha āyuh purōjavaḥ </i> <i>dhruvasya bhāryā dharaṇirasūta vividhāḥ puraḥ 12 </i>	262
<i>arkasya vāsanā bhāryā putrāstarṣādayaḥ smṛtāḥ </i> <i>agnērbhāryā vasōrdhārā putrā draviṇakādayaḥ 13 </i>	263
<i>skandaśca kṛttikāputrō yē viśākhādayastataḥ </i> <i>dōṣasya śarvarīputraḥ śīsumārō harēḥ kalā 14 </i>	264
<i>vasōrāṅgirasī putrō viśvakarmā kṛtīpatiḥ </i> <i>tatō manuścākṣuṣō'bhūd viśvē sādhyā manōḥ sutāḥ 15 </i>	265
<i>vibhāvasōrasūtōṣā vyuṣṭaṃ rōciṣamātapam </i> <i>pañcayāmō'tha bhūtāni yēna jāgrati karmasu 16 </i>	266
<i>sarūpāsūta bhūtasya bhāryā rudrāṃśca kōṭīśaḥ </i> <i>raivatō'jō bhavō bhīmō vāma ugrō vṛṣākapiḥ 17 </i>	267
<i>ajaikapādahirbudhnyō bahurūpō mahāniti </i> <i>rudrasya pārṣadāścānyē ghōrā bhūtavināyakāḥ 18 </i>	268

prajāpatēraṅgirasah svadhā patnī pitṛnatha atharvāṅgirasam vedaṃ putratvē cākarōt satī 19	269
kṛśāśvō'rciṣi bhāryāyāṃ dhūmrakēśamajījanat dhiṣaṇāyāṃ vedaśirō dēvalaṃ vayunaṃ manum 20	270
tārksyasya vinatā kadrūḥ pataṅgī yāminīti ca pataṅgyasūta patagān yāminī śalabhānatha 21	271
suparṇāsūta garuḍaṃ sākṣād yajñēśavāhanam sūryasūtamanūruṃ ca kadrūrnāgānanēkaśaḥ 22	272
kṛttikādīni nakṣatrāṇīndōḥ patnyastu bhārata dakṣaśāpāt sō'napatyastāsu yakṣmagrahārditaḥ 23	273
punaḥ prasādyā taṃ sōmaḥ kalā lēbhē kṣayē ditāḥ śṛṇu nāmāni lōkānāṃ mātṛṇāṃ śaṅkarāṇi ca 24	274
atha kaśyapapatnīnāṃ yatprasūtamidam jagat aditirditirdanuḥ kāṣṭhā ariṣṭā surasā ilā 25	275
muniḥ krōdhavaśā tāmṛā surabhiḥ saramā timiḥ timēryādōgaṇā āsan śvāpadāḥ saramāsutāḥ 26	276
surabhērmahiṣā gāvō yē cānyē dviśaphā nṛpa tāmṛāyāḥ śyēnagrḍhrādyā munērapсарasāṃ gaṇāḥ 27	277
dandaśūkādayaḥ sarpā rājan krōdhavaśātmaṃjāḥ ilāyā bhūruhāḥ sarvē yātudhānāśca saurasāḥ 28	278
ariṣṭāyāśca gandharvāḥ kāṣṭhāyā dviśaphētarāḥ sutā danōrēkaṣaṣṭistēṣāṃ prādhānikāñ śṛṇu 29	279

<i>dvimūrdhā śambarō'riṣṭō hayagrīvō vibhāvasuḥ ayōmukhaḥ śaṅkuśirāḥ svarbhānuḥ kapilō'ruṇaḥ 30 </i>	280
<i>pulōmā vṛṣaparvā ca ēkacakrō'nutāpanaḥ dhūmrakēśō virūpākṣō vipracittiśca durjayaḥ 31 </i>	281
<i>svarbhānōḥ suprabhāṃ kanyāmuvāha namuciḥ kila vṛṣaparvaṇastu śarmiṣṭhāṃ yayātirnāhuṣō balī 32 </i>	282
<i>vaiśvānarasutā yāśca catasraścārudarśanāḥ upadānavī hayaśirā pulōmā kālakā tathā 33 </i>	283
<i>upadānavīm hiraṇyākṣaḥ kraturhayaśirām nṛpa pulōmām kālakām ca dvē vaiśvānarasutē tu kaḥ 34 </i>	284
<i>upayēmē'tha bhagavān kaśyapō brahmacōditaḥ paulōmāḥ kālakēyāśca dānavā yuddhaśālinaḥ 35 </i>	285
<i>tayōḥ ṣaṣṭisahasrāṇi yajñaghnāmstē pituḥ pitā jaghāna svargatō rājannēka indrapriyaṅkaraḥ 36 </i>	286
<i>vipracittiḥ siṃhikāyām śataṃ caikamajījanat rāhuḥyēṣṭhaṃ kētuśataṃ grahatvaṃ ya upāgataḥ 37 </i>	287
<i>athātaḥ śrūyatām vaṃsō yō'ditēranupūrvaśaḥ yatra nārāyaṇō dēvaḥ svāṃśēnāvatarad vibhuḥ 38 </i>	288
<i>vivasvānaryamā pūṣā tvaṣṭātha savitā bhagaḥ dhātā vidhātā varuṇō mitraḥ śakra urukramaḥ 39 </i>	289

vivasvataḥ śrāddhadēvaṃ saṃjñāsūyata vai manum |
 mithunaṃ ca mahābhāgā yamaṃ dēvaṃ yamīm tathā |
 saiva bhūtvātha vaḍavā nāsatyau suṣuvē bhuvi || 40 || 290

chāyā śanaiścaraṃ lēbhē sāvarṇim ca manuṃ tataḥ |
 kanyāṃ ca tapatīm yā vai vavrē saṃvaraṇaṃ patim || 41 || 291

aryamṇō mātrkā patnī tayōscarṣaṇayaḥ sutāḥ |
 yatra vai mānuṣī jātirbrahmaṇā cōpakalpitā || 42 || 292

pūṣānapatyāḥ piṣṭādō bhagnadantō'bhavat purā |
 yō'sau dakṣāya kupitaṃ jahāsa vivṛtadvijaḥ || 43 || 293

tvaṣṭurdaityānujā bhāryā racanā nāma kanyakā |
 sannivēśastayōrjajñē viśvarūpaśca vīryavān || 44 || 294

taṃ vavrirē suragaṇāḥ svasrīyaṃ dviṣatāmapī |
 vimatēna parityaktā guruṇā'ṅgirasēna yat || 45 || 295

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
 ṣaṣṭhaskandhē ṣaṣṭhō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē saptaṃō'dhyāyaḥ ॥

rājōvāca

kasya hētōḥ parityaktā ācāryēṇātmanaḥ surāḥ |

ētaḍācakṣva bhagavañchiṣyāṇāmakramam gurau || 1 ||

296

śrīśuka uvāca

indrastrībhuvanaiśvāryamadōllaṅghitasatpathaḥ |

marudbhirvasubhī rudrairādityairṛbhubhirnṛpa || 2 ||

297

viśvēdēvaiśca sādhyaiśca nāsatyābhyāṃ pariśritaḥ |

siddhacāraṇagandharvairmunibhirbrahmavādibhiḥ || 3 ||

298

vidyādhārāpsarōbhiśca kinnaraiḥ patagōragaiḥ |

niṣēvyamāṇō maghavān stūyamānaśca bhārata || 4 ||

299

upagīyamānō lalitamāsthānādhyāsanāśritaḥ |

pāṇḍurēṇātapatrēṇa candramaṇḍalacāruṇā || 5 ||

300

yuktaścānyaiḥ pāramēṣṭhyaiścāmaravyajanādibhiḥ |

virājamānaḥ paulōmyā sahārdhāsanayā bhṛśam || 6 ||

301

sa yadā paramācāryam dēvānāmātmanaśca ha |

nābhyānandata samprāptaṃ pratyutthānāsanādibhiḥ || 7 ||

302

vācaspatiṃ munivaraṃ surāsuranamaskṛtam nōccacālāsanādindrah paśyannapi sabhāgatam 8	303
tatō nirgatya sahasā kavirāṅgirasah prabhuḥ āyayau svagrhaṃ tūṣṇīm vidvān śrīmadavikriyām 9	304
tarhyēva pratibudhyēndrō guruhēlanamātmanaḥ garhayāmāsa sadasi svayamātmānamātmanā 10	305
ahō bata mamāsādhu kṛtam vai dabhrabuddhinā yanmayaiśvaryamattēna guruḥ sadasi kātṛkṛtaḥ 11	306
kō gr̥dhyēt paṇḍitō lakṣmīm triviṣṭapapatērapī yayāhamāsuram bhāvam nītō'dya vibudhēśvaraḥ 12	307
yē pāramēṣṭhyaṃ dhiṣaṇamadhitiṣṭhan na kañcana pratyuttiṣṭhēditi brūyurdharmaṃ tē na param viduḥ 13	308
tēṣāṃ kupathadēṣṭṛṇāṃ patatāṃ tamasi hyadhaḥ yē śraddadhyurvacastē vai majjantyaśmaplavā iva 14	309
athāhamamarācāryamagādhadhiṣaṇam dvijam prasādayiṣyē niṣaṭhaḥ śīrṣṇā taccaraṇam spr̥śan 15	310
ēvaṃ cintayatastasya maghōnō bhagavān gr̥hāt br̥haspatirgatō'dr̥ṣṭāṃ gatimadhyātmamāyayā 16	311
gurōrnādhigataḥ saṃjñāṃ parīkṣan bhagavān svarāt dhyāyan dhiyā surairyuktaḥ śarma nālabhatātmanaḥ 17	312
tacchrutvaivāsurāḥ sarva āśrityauśanasam matam dēvān pratyudyamaṃ cakrurdurmadā ātatāyinaḥ 18	313

tairvisṛṣṭēṣubhistikṣṇairnirbhinnāṅgōrubāhavaḥ |
brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmuḥ sahēndrā natakindharāḥ || 19 || 314

tāṃstathābhyarditān vīkṣya bhagavānātmabhūrajaḥ |
kṛpayā parayā dēva uvāca parisāntvayan || 20 || 315

brahmōvāca
ahō bata suraśrēṣṭhā hyabhadraṃ vaḥ kṛtaṃ mahat |
brahmiṣṭhaṃ brāhmaṇaṃ dāntamaīśvaryānnābhyanandata || 21 || 316

tasyāyamanayasyāsīt parēbhyō vaḥ parābhavaḥ |
prakṣīṇēbhyaḥ svavairibhyaḥ samṛddhānāṃ ca yat surāḥ || 22 || 317

maghavan dviṣataḥ paśya prakṣīṇān gurvaticramāt |
sampratyupacitān bhūyaḥ kāvyamārādhyā bhaktitaḥ |
ādadīran nilayanaṃ mamāpi bhṛgudēvatāḥ || 23 || 318

triviṣṭapaṃ kiṃ gaṇayantyabhēdya -
mantrā bhṛgūṇāmanuśikṣitārthāḥ |
na vipragōvindagaviśvarāṇāṃ
bhavantyabhadraṇi narēśvarāṇām || 24 || 319

tad viśvarūpaṃ bhajatāśu vipraṃ
tapasvinaṃ tvāṣṭramathātmavantam |
sabhājitō'rthān sa vidhāsyatē vō
yadi kṣamiṣyadhvamutāsya karma || 25 || 320

śrīśuka uvāca
ta ēvamuditā rājan brahmaṇā vigatajvarāḥ |
ṛṣiṃ tvāṣṭramupavraja pariṣvajyēdamabruvan || 26 || 321

dēvā ūcuḥ

vayaṃ tē'tithayaḥ prāptā āśramaṃ bhadramastu tē |
kāmaḥ sampādyatāṃ tāta pitṛṇāṃ samayōcitaḥ || 27 ||

322

putrāṇāṃ hi parō dharmāḥ pitṛśuśrūṣaṇaṃ satām |
api putravatāṃ brahman kimuta brahmacāriṇām || 28 ||

323

ācāryō brahmaṇō mūrtiḥ pitā mūrtiḥ prajāpatēḥ |
bhrātā marutpatērmūrtirmātā sāksāt kṣitēstanuḥ || 29 ||

324

dayāyā bhaginī mūrtirdharmasyātmātithiḥ svayam |
agnērabhyāgatō mūrtiḥ sarvabhūtāni cātmanaḥ || 30 ||

325

tasmāt pitṛṇāmārtānāmārtiṃ paraparābhavam |
tapasāpanayaṃstāta sandēśaṃ kartumarhasi || 31 ||

326

vṛṇīmahē tvōpādhyāyaṃ brahmiṣṭhaṃ brāhmaṇaṃ gurum |
yathāñjasā vijēṣyāmaḥ sapatnāṃstava tējasā || 32 ||

327

na garhayanti hyarthēṣu

yaviṣṭhāṅghryabhivādanam |
chandōbhyō'nyatra na brahman
vayō jyaiṣṭhyasya kāraṇam || 33 ||

328

ṛṣiruvāca

abhyarthitaḥ suragaṇaiḥ paurōhityē mahātapāḥ |
sa viśvarūpastānāha prasannaḥ ślakṣṇayā girā || 34 ||

329

viśvarūpa uvāca

vigarhitaṃ dharmasīlairbrahmavarca upavyayam |

kathaṃ nu madvidhō nāthā lōkēsairabhiyācitam |

pratyākhyāsyati tacchiṣyaḥ sa ēva svārtha ucyatē || 35 ||

330

akiñcanānāṃ hi dhanam śilōñchanam

tēnēha nirvartitasādhusatkrīyaḥ |

kathaṃ vigarhyaṃ nu karōmyadhīśvarāḥ

paurōdhasam hr̥ṣyati yēna durmatīḥ || 36 ||

331

tathāpi na pratibrūyāṃ gurubhiḥ prārthitam kiyat |

bhavatāṃ prārthitam sarvaṃ prāṇairarthaiśca sādhayē || 37 ||

332

śrīśuka uvāca

tēbhya ēvaṃ pratiśrutya viśvarūpō mahātapāḥ |

paurōhityaṃ vṛtaścakrē paramēṇa samādhinā || 38 ||

333

suradviṣāṃ śriyaṃ guptāmauśanasyāpi vidyayā |

ācchidyādānmahēndrāya vaiṣṇavyā vidyayā vibhuḥ || 39 ||

334

yayā guptaḥ sahasrākṣō jigyē'suracamūrvibhuḥ |

tāṃ prāha sa mahēndrāya viśvarūpa udāradhīḥ || 40 ||

335

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē saptamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē aṣṭamō'dhyāyaḥ ॥

rājōvāca

*yayā guptaḥ sahasrākṣaḥ savāhān ripusainikān |
krīḍanniva vinirjitya trilōkyā bubhujē śriyam || 1 ||*

336

*bhagavaṃstanmamākhyāhi varma nārāyaṇātmakam |
yathā'tatāyinaḥ śatrūn yēna guptō'jayanmṛdhē || 2 ||*

337

śrīśuka uvāca

*vṛtaḥ purōhitastvāṣṭrō mahēndrāyānupṛcchatē |
nārāyaṇākhyam varmāha tadihaikamanāḥ śṛṇu || 3 ||*

338

viśvarūpa uvāca

*dhautāṅghripāṇirācamya sapavitra udaṇmukhaḥ |
kṛtasvāṅgakaranyāsō mantrābhyāṃ vāgyataḥ śuciḥ || 4 ||*

339

*nārāyaṇamayam varma sannahyēd bhaya āgatē |
pādayōrjānunōrūrvōrudarē hṛdyathōrasi || 5 ||*

340

*mukhē śirasyānupūrvyādōṅkārādīni vinyasēt |
ōṃ namō nārāyaṇāyēti viparyayamathāpi vā || 6 ||*

341

<i>karanyāsaṃ tataḥ kuryād dvādaśākṣaravidyayā </i> <i>praṇavādiyakārāntamaṅgulyaṅguṣṭhaparvasu 7 </i>	342
<i>nyasēddhṛdaya ōṅkāraṃ vikāramanu mūrdhani </i> <i>śakāraṃ tu bhruvōrmadhyē ṇakāraṃ śikhayā diśēt 8 </i>	343
<i>vēkāraṃ nētrayōryuñjyānnakāraṃ sarvasandhiṣu </i> <i>makāramastramuddiśya mantramūrtirbhavēd budhaḥ 9 </i>	344
<i>savisargaṃ phaḍantaṃ tat sarvadikṣu vinirdiśēt </i> <i>ōṃ viṣṇavē nama iti 10 </i>	345
<i>ātmānaṃ paramaṃ dhyāyēd dhyēyaṃ ṣaṭ śaktibhīryutam </i> <i>vidyātējastapōmūrtimimaṃ mantramudāharēt 11 </i>	346
<i>ōṃ harirvidadhyānmama sarvarakṣāṃ</i> <i>nyastāṅghripadmaḥ patagēndrapṛṣṭhē </i> <i>darāricarmāsīgadēśucāpa -</i> <i>pāśān dadhānō'sṭaguṇō'sṭabāhuḥ 12 </i>	347
<i>jalēṣu mām rakṣatu matsyamūrti -</i> <i>ryādōgaṇēbhyō varuṇasya pāśāt </i> <i>sthalēṣu māyāvaṭuvāmanō'vyāt</i> <i>trivikramaḥ khē'vatu viśvarūpaḥ 13 </i>	348
<i>durgēṣvaṭavyājimukhādiṣu prabhuh</i> <i>pāyānnṛsiṃhō'surayūthapāriḥ </i> <i>vimuñcatō yasya mahāṭṭahāsaṃ</i> <i>diśō vinēdurnyapataṃśca garbhāḥ 14 </i>	349

rakṣatvasau mādhvani yajñakalpaḥ
 svadamṣṭrayōnnītadharō varāhaḥ |
 rāmō'drikūṭēṣvatha vipravāsē
 salakṣmaṇō'vyād bharatāgrajō'smān || 15 || 350

māmugradharmādakhilāt pramādā -
 nnārāyaṇaḥ pātu naraśca hāsāt |
 dattastvayōgādatha yōganāthaḥ
 pāyād guṇēśaḥ kapilaḥ karmabandhāt || 16 || 351

sanatkumārō'vatu kāmādēvā -
 ddhayaśīrṣā māṃ pathi dēvahēlanāt |
 dēvarṣivaryaḥ puruṣārcanāntarāt
 kūrmō harirmāṃ nirayādaśēṣāt || 17 || 352

dhanvantarirbhagavān pātvapathyād
 dvandvād bhayādrṣabhō nirjitātmā |
 yajñaśca lōkādatājjanāntād
 balō gaṇāt krōdhavaśādahīndraḥ || 18 || 353

dvaipāyanō bhagavānaprabōdhād
 buddhastu pākhaṇḍagaṇāt pramādāt |
 kalkiḥ kalēḥ kālamalāt prapātu
 dharmāvanāyōrukṛtāvatāraḥ || 19 || 354

māṃ kēśavō gadayā prātaravyād
 gōvinda āsaṅgavamāttavēṇuḥ |
 nārāyaṇaḥ prāhṇa udāttaśakti -
 rmadhyandinē viṣṇurarīndrapāṇiḥ || 20 || 355

dēvō'parāhṇē madhuhōgradhanvā

sāyaṃ tridhāmāvatu mādhavō mām |

dōṣē hr̥ṣīkēśa utārdharātrē

niśītha ēkō'vatu padmanābhaḥ || 21 ||

356

śrīvatsadhāmāpararātra īśaḥ

pratyūṣa īśō'sidharō janārdanaḥ |

dāmōdarō'vyādanusandhyaṃ prabhātē

viśvēśvarō bhagavān kālamūrtiḥ || 22 ||

357

cakraṃ yugāntānalatigmanēmi

bhramat samantād bhagavatprayuktam |

dandagdhi dandagdhyarisainyamāśu

kakṣaṃ yathā vātasakhō hutāśaḥ || 23 ||

358

gadē'sanisparśanavisphuliṅgē

niṣpiṇḍhi niṣpiṇḍhyajitapriyāsi |

kūṣmāṇḍavaināyakayakṣarakṣō -

bhūtagrahāṃścūrṇaya cūrṇayārīn || 24 ||

359

tvam yātudhānapramathaprētamātr -

piśācavipragrahaḥghōradṛṣṭīn |

darēndra vidrāvaya kṛṣṇapūritō

bhīmasvanō'rērhṛdayāni kampayan || 25 ||

360

tvam tigmadhārāsivarārisainya -

mīśaprayuktō mama chindhi chindhi |

cakṣūṃṣi carmañchatacandra chādaya

dviṣāmaghōnāṃ hara pāpacakṣuṣām || 26 ||

361

yannō bhayaṃ grahēbhyō'bhūt kētibhyō nṛbhya ēva ca sarīṣṛpēbhyō daṃṣṭribhyō bhūtēbhyōṃ'hōbhya ēva vā 27	362
sarvāṇyētāni bhagavannāmarūpāstrakīrtanāt prayāntu saṅkṣayaṃ sadyō yē naḥ śrēyaḥpratīpakāḥ 28	363
garuḍō bhagavān stōtrastōbhaśchandōmayāḥ prabhuḥ rakṣatvaśēṣakṛcchrēbhyō viṣvaksēnaḥ svanāmabhiḥ 29	364
sarvāpadbhyō harērnāmarūpayānāyudhāni naḥ buddhīndriyamaṇaḥprāṇān pāntu pārṣadabhūṣaṇāḥ 30	365
yathā hi bhagavānēva vastutaḥ sadasacca yat satyēnānēna naḥ sarvē yāntu nāśamupadravāḥ 31	366
yathaikātmyānubhāvānāṃ vikalparahitaḥ svayam bhūṣaṇāyudhalingākhyā dhattē śaktiḥ svamāyayā 32	367
tēnaiva satyamānēna sarvajñō bhagavān hariḥ pātu sarvaiḥ svarūpairnaḥ sadā sarvatra sarvagaḥ 33	368
vidikṣu dikṣūrdhvamadhaḥ samantā - dantarbahirbhagavān nārasimhaḥ prahāpayan lōkabhayaṃ svanēna svatējasā grastasamastatējāḥ 34	369
maghavannidamākhyātaṃ varma nārāyaṇātmakam vijēṣyasyaṇjasā yēna daṃṣitō'surayūthapān 35	370
ētaḥ dhārayamāṇastu yaṃ yaṃ paśyati cakṣuṣā padā vā saṃsprṣēt sadyaḥ sādhasāt sa vimucyate 36	371

na kutaścid bhayaṃ tasya vidyāṃ dhārayatō bhavēt |
rājadasyugrahādibhyō vyāghrādibhyaśca karhicit || 37 || 372

imāṃ vidyāṃ purā kaścit kauśikō dhārayan dvijaḥ |
yōgadhāraṇayā svāṅgaṃ jahau sa marudhanvani || 38 || 373

tasyōpari vimānēna gandharvapatirēkadā |
yayau citrarathaḥ strībhīrvṛtō yatra dvijakṣayaḥ || 39 || 374

gaganānnyapatat sadyaḥ savimānō hyavāksīrāḥ |
sa vālakhilyavacanādashṭhīnyādāya vismitaḥ |
prāśya prācīsarasvatyāṃ snātvā dhāma svamanvagāt || 40 || 375

śrīśuka uvāca
ya idaṃ śṛṇuyāt kālē yō dhārayati cāḍṛtaḥ |
taṃ namasyanti bhūtāni mucyatē sarvatō bhayāt || 41 || 376

ētāṃ vidyāmadhigatō viśvarūpācchatakratuḥ |
trailōkyalakṣmīṃ bubhujē vinirjitya mṛdhē'surān || 42 || 377

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē nārāyaṇavarmakathanāṃ nāma aṣṭamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē navamō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

tasyāsan viśvarūpasya śirāṃsi trīṇi bhārata |
sōmapītham surāpīthamannādamiti śuśrūma || 1 || 378

sa vai barhiṣi dēvēbhyō bhāgaṃ pratyakṣamuccakaiḥ |
avadad yasya pitarō dēvāḥ sapraśrayaṃ nṛpa || 2 || 379

sa ēva hi dadau bhāgaṃ parōkṣamasurān prati |
yajamānō'vihad bhāgaṃ mātṛsnēhavaśānugaḥ || 3 || 380

tad dēvahēlanaṃ tasya dharmālīkaṃ surēśvaraḥ |
ālakṣya tarasā bhītastacchīrṣāṇyacchinad ruṣā || 4 || 381

sōmapītham tu yat tasya śira āsīt kapiñjalaḥ |
kalaviṅkaḥ surāpīthamannādaṃ yat sa tittiriḥ || 5 || 382

brahmahatyāmañjalinā jagrāha yadapīśvaraḥ |
saṃvatsarāntē tadaghaṃ bhūtānāṃ sa viśuddhayē |
bhūmyambudrumayōṣidbhyaścaturdhā vyabhajaddhariḥ || 6 || 383

bhūmisturīyaṃ jagrāha khātapūravarēṇa vai |
īriṇaṃ brahmahatyāyā rūpaṃ bhūmau pradṛśyatē || 7 || 384

turyaṃ chēdavirōhēṇa varēṇa jagṛhurdrumāḥ tēṣāṃ niryāsarūpēṇa brahmahatyā pradṛśyatē 8	385
śaśvatkāmaravarēṇāṃhasturīyaṃ jagṛhuḥ striyaḥ rajōrūpēṇa tāsvaṃhō māsi māsi pradṛśyatē 9	386
dravyabhūyōvarēṇāpasturīyaṃ jagṛhurmalam tāsu budbudaphēnābhyāṃ dṛṣṭaṃ taddharati kṣipan 10	387
hataputrastatastvaṣṭā juhāvēndrāya śatravē indraśatrō vivardhasva māciraṃ jahi vidviṣam 11	388
athānvāhāryapacanādutthitō ghōradarśanaḥ kṛtānta iva lōkānāṃ yugāntasamayē yathā 12	389
viṣvagvivardhamānaṃ tamīṣumātraṃ dinē dinē dagdhaśailapratīkāśaṃ sandhyābhrānīkavarcaṣam 13	390
taptatāmraśikhāśmaśruṃ madhyāhnārṅkōgralōcanaṃ 14	391
dēdīpyamānē trīśikhē śūla ārōpya rōdasī nr̥tyantamunnadantaṃ ca cālayantaṃ padā mahīm 15	392
darīgambhīravaktrēṇa pibatā ca nabhastalam lihatā jihvayarkṣāṇi grasatā bhuvanatrayaṃ 16	393
mahatā raudradaṃṣṭrēṇa jṛmbhamāṇaṃ muhurmuḥuḥ vitrastā dudruvurlōkā vīkṣya sarvē diśō daśa 17	394
yēnāvṛtā imē lōkāstamasā tvāṣṭramūrtinā sa vai vṛtra iti prōktaḥ pāpaḥ paramadāruṇaḥ 18	395

taṃ nijaghnurabhidrutya

sagaṇā vibudharṣabhāḥ |

svaiḥ svairdivyāstraśastraughaiḥ

sō'grasat tāni kṛtsnaśaḥ || 19 ||

396

tatastē vismitāḥ sarvē viṣaṇṇā grastatējasāḥ |

pratyañcamādipuruṣamupatasthuh samāhitāḥ || 20 ||

397

dēvā ūcuḥ

vāyvambarāgnyapkṣitayastrilōkā

brahmādayō yē vayamudvijantaḥ |

harāma yasmai balimantakō'sau

bibhēti yasmādaraṇaṃ tatō naḥ || 21 ||

398

avismitaṃ taṃ paripūrṇakāmaṃ

svēnaiva lābhēna samaṃ praśāntam |

vinōpasarpatyaparaṃ hi bālīśaḥ

śvalāṅgulēnātītītarti sindhum || 22 ||

399

yasyōruśṛṅgē jagatīm svanāvaṃ

manuryathā'badhya tatāra durgam |

sa ēva nastvāṣṭrabhayād durantāt

trātā'śritān vāricarō'pi nūnam || 23 ||

400

purā svayambhūrapi saṃyamāmbha -

syudīrṇavātōrmiravaiḥ karālē |

ēkō'ravindāt patitastatāra

tasmād bhayād yēna sa nō'stu pāraḥ || 24 ||

401

ya ēka īśō nijamāyayā naḥ

sasarja yēnānusṛjāma viśvam |

vayaṃ na yasyāpi puraḥ samīhataḥ

paśyāma liṅgaṃ prthagīśamāninaḥ || 25 ||

402

yō naḥ sapatnairbhṛśamardyamānān

dēvarṣitiryañṇṛṣu nitya ēva |

kṛtāvatārastanubhiḥ svamāyayā

kṛtvā'tmasāt pāti yugē yugē ca || 26 ||

403

tamēva dēvaṃ vayamātmadaivataṃ

paraṃ pradhānaṃ puruṣaṃ viśvamanyam |

vrajāma sarvē śaraṇaṃ śaraṇyaṃ

svānāṃ sa nō dhāsyati śaṃ mahātmā || 27 ||

404

śrīśuka uvāca

iti tēṣāṃ mahārāja surāṇāmupatiṣṭhatām |

praticyāṃ diśyabhūdāviḥ śaṅkhacakraḡadādharah || 28 ||

405

ātmatulyaiḥ ṣōḡaśabhirvinā śrīvatsakaustubhau |

paryupāsitamunnidraśaradamburuhēkṣaṇam || 29 ||

406

drṣṭvā tamavanau sarva īkṣaṇāhlādaviklavāḥ |

daṇḡavat patitā rājañchanairutthāya tuṣṭuvuḥ || 30 ||

407

dēvā ūcuḥ

namastē yajñavīryāya vayasē uta tē namaḥ |

namastē hyastacakrāya namaḥ supuruhūtayē || 31 ||

408

yat tē gatīnāṃ tiṣṭhāmīśituḥ paramaṃ padam |
nārvācīnō visargasya dhātarvēditumarhati || 32 ||

409

ōṃ namastē'stu bhagavan nārāyaṇa
vāsudēvādīpuruṣa mahāpuruṣa mahānubhāva
paramamaṅgala paramakalyāṇa paramakāruṇika
kēvala jagadādhāra lōkaikanātha sarvēśvara
lakṣmīnātha paramahaṃsaparivrājakaiḥ
paramēṇātmayōgasamādhinā paribhāvita -
parisphuṭapāramahaṃsyadharmēṇōdghāṭitatamaḥ -
kapāṭadvārē cittē'pāvṛta ātmalōkē
svayamupalabdhaniyasukhānubhavō bhavān || 33 ||

410

duravabōdha iva tavāyaṃ vihārayōgō
yadaśaraṇō'sarīra idamanavēkṣitāśma -
tsamavāya ātmanaivāvīkriyamāṇēna
saḡṇamagaṇaḥ sṛjasi pāsi harasi || 34 ||

411

atha tatra bhavān kiṃ dēvadattavadiha
guṇavisargapatitaḥ pāratantryēṇa svakṛta -
kuśalākuśalaṃ phalamupādādātyāhōsvi -
dātmārāma upaśamaśīlaḥ samañjasadarśana
udāsta iti ha vāva na vidāmaḥ || 35 ||

412

na hi virōdha ubhayaṃ bhagavataparigaṇita -
guṇagaṇē īśvarē'navagāhyamāhātmyē'rvācīna -
vikalpavitarkavicārapramāṇābhāsakutarka -
śāstrakalilāntaḥkaraṇāśrayaduravagrahavādināṃ
vivādānavasara uparatasamastamāyāmayē

kēvala ēvātmamāyāmantardhāya kō
nvarthō durghaṭa iva bhavati svarūpadvayābhāvāt || 36 || 413

samaviṣamamatīnāṃ matamanusarasi yathā
rajjukhaṇḍaḥ sarpādidihiyām || 37 || 414

sa ēva hi punaḥ sarvavastuni vastusvarūpaḥ
sarvēśvaraḥ sakalajagatkāraṇakāraṇabhūtaḥ
sarvapratyagātmavāt sarvaguṇābhāsōpalakṣita
ēka ēva paryavaśēṣitaḥ || 38 || 415

atha ha vāva tava mahimāmṛtarasasamudra -
vipruṣā sakṛdavalīḍhayā svamanasi
niṣyandamānānavaratasukhēna vismārīta -
drṣṭaśrutaviṣayasukhalēśābhāsāḥ
paramabhāgavatā ēkāntinō bhagavati
sarvabhūtapriyasuhṛdi sarvātmani nitarāṃ
nirantaram nirvṛtamanasaḥ kathamu ha vā ētē
madhumathana punaḥ svārthakuśalā hyātmapriya -
suhṛdaḥ sādhavastvaccaraṇāmbujānusēvāṃ
visṛjanti na yatra punarayaṃ saṃsāraparyāvartaḥ || 39 || 416

tribhuvanātmabhavana trivikrama trinayana
trilōkamanōharānubhāva tavaiva vibhūtayō
ditijadanujādayaścāpi tēṣāmanupakrama -
samayō'yamiti svātmamāyayā
suranaramṛgamiśritajalacarākṛtibhi -
ryathāparādham daṇḍam daṇḍadhara dadhartha

ēvamēnamapi bhagavañjahī tvāṣṭramuta
yadi manyasē || 40 ||

417

asmākaṃ tāvakānāṃ tava natānāṃ tata
tatāmaha tava caraṇanalinayugaladhyānā -
nubaddhahṛdayanigaḍḍhānāṃ svaliṅgavivaraṇēnā -
tmasātkṛtānāmanukampānurañjitaviśada -
ruciraśīśirasmitāvalōkēna vigalita -
madhuramukharasāmṛtakalayā cāntastāpa -
managhārhasi śamayitum || 41 ||

418

atha bhagavaṃstavāsmābhirakhilajaga -
dutpattisthitilayanimittāyamānadivya -
māyāvinōdasya sakalajīvanikāyānā -
mantarhṛdayēṣu bahirapi ca brahmapratyagātma -
svarūpēṇa pradhānarūpēṇa ca yathādēśakāla -
dēhāvasthānaviśēṣaṃ tadupādānō -
palambhakatayānubhavataḥ sarvapratyayasākṣiṇa
ākāśaśarīrasya sākṣātparabrahmaṇaḥ
paramātmanaḥ kiyāniha vārthaviśēṣō
vijñāpanīyaḥ syād visphuliṅgādibhiriva
hiraṇyarētasah || 42 ||

419

ata ēva svayaṃ tadupakalpayāsmākaṃ
bhagavataḥ paramagurōstava caraṇaśata -
palāśacchāyāṃ vividhavrjinasamśara -
parīśramōpaśamanīmupasṛtānāṃ vayaṃ
yatkāmēnōpasāditāḥ || 43 ||

420

athō īśa jahi tvāṣṭraṃ grasantaṃ bhuvanatrāyaṃ |
grastāni yēna naḥ kṛṣṇa tējāṃsyāstrāyudhāni ca || 44 || 421

haṃsāya dahranilayāya nirīkṣakāya
kṛṣṇāya mṛṣṭayaśasē nirupakramāya |
satsaṅgrahāya bhavapānthanijāśramāpta -
vantē parīṣṭagatatayē harayē namastē || 45 || 422

śrīśuka uvāca
athaivamīditō rājan sādaraṃ tridaśairhariḥ |
svamupasthānamākarṇya prāha tānabhinanditaḥ || 46 || 423

śrībhagavānuvāca
prītō'haṃ vaḥ suraśrēṣṭhā madupasthānavidyayā |
ātmaīśvaryaśmṛtiḥ puṃsāṃ bhaktiścaiva yayā mayi || 47 || 424

kiṃ durāpaṃ mayi prītē tathāpi vibudharṣabhāḥ |
mayyēkāntamatirnānyanmattō vāñchatī tattvavit || 48 || 425

na vēda kṛpaṇaḥ śrēya ātmanō guṇavastudṛk |
tasya tānicchatō yacchēd yadī sō'pi tathāvidhaḥ || 49 || 426

svayaṃ niḥśrēyaśaṃ vidvān na vaktyajñāya karma hi |
na rāti rōgiṇō'pathyaṃ vāñchatō hi bhiṣaktamaḥ || 50 || 427

maghavan yāta bhadraṃ vō dadhyañcamṛṣisattamaṃ |
vidyāvratatapaḥsāraṃ gātraṃ yācata mā ciraṃ || 51 || 428

sa vā adhigatō dadhyañnaśvibhyāṃ brahma niṣkalam |
yad vā aśvaśirō nāma tayōramaratāṃ vyadhāt || 52 || 429

dadhyaññātharvaṇastvaṣṭrē varmābhēdyaṃ madātmakam |
viśvarūpāya yat prādāt tvaṣṭā yat tvamadhāstataḥ || 53 ||

430

yuṣmabhyaṃ yācitō'svibhyāṃ dharmajñō'ṅgāni dāsyati |
tatastairāyudhaśrēṣṭhō viśvakarmavinirmitaḥ |
yēna vṛtraśirō hartā mattēja upabr̥ṃhitaḥ || 54 ||

431

tasmin vinihatē yūyaṃ tējō'strāyudhasampadaḥ |
bhūyaḥ prāpsyatha bhadraṃ vō na hiṃsanti ca matparān || 55 ||

432

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē navamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē daśamō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

indramēvaṃ samādiśya bhagavān viśvabhāvanaḥ |
paśyatāmanimēśāṇāṃ tatraivāntardadhē hariḥ ॥ 1 ॥

433

tathābhiyācitō dēvairṛṣirātharvaṇō mahān |
mōdamāna uvācēdaṃ prahasanniva bhārata ॥ 2 ॥

434

api vṛndārakā yūyaṃ na jānītha śarīriṇām |
saṃsthāyāṃ yastvabhidrōhō duḥsahaścētanāpahaḥ ॥ 3 ॥

435

jijīviṣūṇāṃ jīvānāmātmā prēṣṭha ihēpsitaḥ |
ka utsahēta taṃ dātuṃ bhikṣamāṇāya viṣṇavē ॥ 4 ॥

436

dēvā ūcuḥ

kiṃ nu tad dustyajaṃ brahman
puṃsāṃ bhūtānukampinām |
bhavadvidhānāṃ mahatāṃ
puṇyaślōkēdyakarmaṇām ॥ 5 ॥

437

nanu svārthaparō lōkō na vēda parasaṅkaṭam |
yadi vēda na yācēta nēti nāha yadiśvaraḥ ॥ 6 ॥

438

ṛṣiruvāca

dharmam vaḥ śrōtukāmēna yūyam mē pratyudāhṛtāḥ |
ēṣa vaḥ priyamātmānaṁ tyajantaṁ santyajāmyaham || 7 || 439

yō'dhruvēṇātmanā nāthā na dharmam na yaśaḥ pumān |
ihēta bhūtadayayā sa śōcyah sthāvarairapi || 8 || 440

ētāvānavyayō dharmah puṇyaślōkairupāsitaḥ |
yō bhūtaśōkaharṣābhyāmātmā śōcati hr̥ṣyati || 9 || 441

ahō dainyamahō kaṣṭam pāraḥyaiḥ kṣaṇabhaṅguraiḥ |
yannōpakuryādasvārthairmartyaḥ svajñātivigrahaiḥ || 10 || 442

śrīśuka uvāca

ēvam kṛtavyavasitō dadhyaññātharvaṇastanum |
parē bhagavati brahmaṇyātmānaṁ sannayañjahau || 11 || 443

yatākṣāsumanōbuddhistattvadṛg dhvastabandhanaḥ |
āsthitaḥ paramam yōgam na dēham bubudhē gatam || 12 || 444

athēndrō vajramudyamya nirmitaṁ viśvakarmaṇā |
munēḥ śuktibhirutsiktō bhagavattējasānvitaḥ || 13 || 445

vṛtō dēvagaṇaiḥ sarvairgajēndrōparyaśōbhata |
stūyamānō munigaṇaistrailōkyam harṣayanniva || 14 || 446

vṛtramabhyadravacchēttumasurāṇīkayūthapaiḥ |
paryastamōjasā rājan kruddhō rudra ivāntakam || 15 || 447

tataḥ surāṇāmasurai raṇaḥ paramadāruṇaḥ |
trētāmukhē narmadāyāmabhavat prathamē yugē || 16 || 448

<i>rudrairvasubhirādityairasvibhyāṃ pitṛvahnibhiḥ </i> <i>marudbhirṛbhubhiḥ sādhyairviśvēdēvairmarutpatim 17 </i>	449
<i>dr̥ṣṭvā vajradharam śakram rōcamānam svayā śriyā </i> <i>nāmṛṣyannasurā rājan mṛdhē vṛtrapuraḥsarāḥ 18 </i>	450
<i>namuciḥ śambarō'narvā dvimūrdhā ṛṣabhō'mbarah </i> <i>hayagrīvaḥ śaṅkuśirā vipracittirayōmukhaḥ 19 </i>	451
<i>pulōmā vṛṣaparvā ca prahētirhētirutkalaḥ </i> <i>daitēyā dānavā yakṣā rakṣāṃsi ca sahasraśaḥ 20 </i>	452
<i>sumālimālipramukhāḥ kārtasvaraparicchadāḥ </i> <i>pratiṣidhyēndrasēnāgram mṛtyōrapī durāsadam 21 </i>	453
<i>abhyardayannasambhrāntāḥ siṃhanādēna durmadāḥ </i> <i>gadābhiḥ parighairbāṇaiḥ prāsamudgaratōmaraiḥ 22 </i>	454
<i>śūlaiḥ paraśvadhāiḥ khaḍgaiḥ śataghnībhirbhuśuṇḍibhiḥ </i> <i>sarvatō'vākiran śastrairastraiśca vibudharṣabhān 23 </i>	455
<i>na tē'dṛśyanta sañchannāḥ śarajālaiḥ samantataḥ </i> <i>puṅkhānupuṅkhapatitairjyōtīmṣīva nabhōghanaiḥ 24 </i>	456
<i>na tē śastrāstravarṣaughā hyāsēduḥ surasainikān </i> <i>chinnāḥ siddhapathe dēvailaghuhaustaiḥ sahasradhā 25 </i>	457
<i>atha kṣīṇāstraśastraughā giriśṛṅgadrūmōpalaiḥ </i> <i>abhyavarṣan surabalaṃ cicchidustāṃśca pūrvavat 26 </i>	458
<i>tānakṣatān svastimatō niśāmya</i> <i>śastrāstrapūgairatha vṛtranāthāḥ </i>	

drumairdṛṣadbhirvividhādriśṛṅgai -

ravikṣatāmstatrasurindrasainikān || 27 ||

459

sarvē prayāsā abhavan vimōghāḥ

kṛtāḥ kṛtā dēvagaṇēṣu daityaiḥ |

kṛṣṇānukūlēṣu yathā mahatsu

kṣudraiḥ prayuktā ruśatī rūkṣavācaḥ || 28 ||

460

tē svaprayāsaṃ vitathaṃ nirīkṣya

harāvabhaktā hatayuddhadarpāḥ |

palāyanāyājimukhē viśṛjya

patiṃ manastē dadhurāttasārāḥ || 29 ||

461

vṛtrō'surāmstānanugān manasvī

pradhāvataḥ prēkṣya babhāṣa ētat |

palāyitaṃ prēkṣya balaṃ ca bhagnaṃ

bhayēna tivrēṇa vihasya vīraḥ || 30 ||

462

kālōpapaṇnāṃ rucirāṃ manasvinā -

muvāca vācaṃ puruṣappravīraḥ |

hē vipracittē namucē pulōman

mayānarvañchambara mē śṛṇudhvam || 31 ||

463

jātasya mṛtyurdhruva ēṣa sarvataḥ

pratikriyā yasya na cēha klptā |

lōkō yaśaścātha tatō yadi hyamuṃ

kō nāma mṛtyuṃ na vṛṇīta yuktam || 32 ||

464

dvau sammatāviha mṛtyū durāpau

yad brahmasandhāraṇayā jitāsuḥ |

kalēvaram yōgaratō vijahyād

yadagraṇīrvīraśayē'nivṛttaḥ || 33 ||

465

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē indravṛtrāsura yuddhavarṇanam nāma daśamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē ēkādaśō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

ta ēvaṃ śaṃsatō dharmam vacaḥ patyuracētaṣaḥ |
naivāgrhṇan bhayatrastāḥ palāyanaparā nṛpa || 1 ||

466

viśīryamāṇāṃ pṛtanāmāsurīmasurarṣabhaḥ |
kālanukūlaistridaśaiḥ kālyamānāmanāthavat || 2 ||

467

drṣṭvātapyata saṅkruddha indraśatruramarṣitaḥ |
tān nivāryaujasā rājan nirbhartsyēdamuvāca ha || 3 ||

468

kiṃ va uccaritairmāturdhāvadbhiḥ pṛṣṭhatō hataiḥ |
na hi bhītavadhaḥ ślāghyō na svargyaḥ sūramāninām || 4 ||

469

yadi vaḥ pradhanē śraddhā sāraṃ vā kṣullakā hṛdi |
agrē tiṣṭhata mātraṃ mē na cēd grāmyasukhē sprhā || 5 ||

470

ēvaṃ suragaṇān kruddhō bhīṣayan vapuṣā ripūn |
vyanadat sumahāprāṇō yēna lōkā vicētaṣaḥ || 6 ||

471

tēna dēvagaṇāḥ sarvē vṛtravisphōṭanēna vai |
nipēturmūrcchitā bhūmau yathaivāśaninā hatāḥ || 7 ||

472

mamarda padbhyāṃ surasainyamāturaṃ
 nimīlitākṣaṃ raṇaraṅgadurmadaḥ |
 gāṃ kampayannudyataśūla ōjasā
 nālaṃ vanaṃ yūthapatiryathōnmadaḥ || 8 ||

473

vilōkya taṃ vajradharō'tyamarṣitaḥ
 svaśatravē'bhidravatē mahāgadām |
 cikṣēpa tāmāpatatīm suduḥsahām
 jagrāha vāmēna karēṇa līlayā || 9 ||

474

sa indraśatruḥ kupitō bhr̥śaṃ tayā
 mahēndravāhaṃ gadayōgravikramaḥ |
 jaghāna kumbhasthala unnadan mṛdhē
 tatkarma sarvē samapūjayannṛpa || 10 ||

475

airāvatō vṛtragadābhimṛṣṭō
 vighūrṇitō'driḥ kuliśāhatō yathā |
 apāsarad bhinnamukhaḥ sahēndrō
 muñcannasṛk saptadhanurbhr̥śārtaḥ || 11 ||

476

na sannavāhāya viṣaṇṇacētasē
 prāyuṅkta bhūyaḥ sa gadāṃ mahātmā |
 indrō'mṛtasyandikarābhimarśa -
 vītavyathakṣatavāhō'vatasthē || 12 ||

477

sa taṃ nṛpēndrāhava kāmyayā ripuṃ
 vajrāyudhaṃ bhrātrhaṇaṃ vilōkya |
 smaraṃśca tatkarma nṛśaṃsamaṇhaḥ
 śōkēna mōhēna hasaṇjagāda || 13 ||

478

vṛtra uvāca

diṣṭyā bhavān mē samavasthitō ripu -

ryō brahmahā guruhā bhrātrhā ca |

diṣṭyānṛṇō'dyāhamasattama tvayā

macchūlanirbhinnadṛṣaddhṛdācirāt || 14 ||

479

yō nō'grajasyātmavidō dvijātē -

rgurōrapāpasya ca dīkṣitasya |

viśrabhya khaḍgēna śirāṃsyavṛścat

paśōrivākaruṇaḥ svargakāmaḥ || 15 ||

480

hrīśrīdayākīrtibhirujjhitam tvām

svakarmanā puruṣādaiśca garhyam |

kṛcchrēṇa macchūlavibhinnadēha -

masprṣṭavahniṃ samadanti gṛdhrāḥ || 16 ||

481

anyē'nu yē tvēha nṛśaṃsamajñā

yē hyudyatāstrāḥ praharanti mahyam |

tairbhūtanāthān sagaṇān niśāta -

triśūlanirbhinnagalairyajāmi || 17 ||

482

athō harē mē kuliśēna vīra

hartā pramathyaiva śirō yadīha |

tatrānṛṇō bhūtabaliṃ vidhāya

manasvināṃ pādarajaḥ prapatsyē || 18 ||

483

surēśa kasmānna hinōṣi vajraṃ

puraḥ sthitē vairiṇi mayyamōgham |

mā saṁśayiṣṭhā na gadēva vajraḥ

syānniṣphalaṁ kṛpaṇārthēva yācñā || 19 ||

484

nanvēṣa vajrastava śakra tējasā

harērdadhīcēstapasā ca tējitaḥ |

tēnaiva śatruṁ jahi viṣṇuyantritō

yatō harirvijayaḥ śrīrguṇāstataḥ || 20 ||

485

ahaṁ samādhāya manō yathā''ha

saṅkarṣaṇastaccaraṇāravindē |

tvadvajraramḥhōlulitagrāmyapāśō

gatiṁ munēryāmyapavidddhalōkaḥ || 21 ||

486

pumaṁ kilaikāntadhiyāṁ svakānāṁ

yāḥ sampadō divi bhūmau rasāyām |

na rāti yad dvēṣa udvēga ādhi -

rmadaḥ kalirvyasanaṁ samprayāsaḥ || 22 ||

487

traivargikāyāsavighātamasmat -

patirvidhattē puruṣasya śakra |

tatō'numēyō bhagavatprasādō

yō durlabhō'kiñcanagōcarō'nyaiḥ || 23 ||

488

ahaṁ harē tava pādaikamūla -

dāsānudāsō bhavitāsmi bhūyaḥ |

manaḥ smarētāsupatērguṇāṁstē

grṇīta vāk karma karōtu kāyaḥ || 24 ||

489

na nākapṛṣṭhaṁ na ca pāramēṣṭhyaṁ

na sārvaabhaumaṁ na rasādhipatyam |

na yōgasiddhīrapunarbhavam vā

samañjasa tvā virahayya kāṅkṣē || 25 ||

490

ajātapakṣā iva mātaram khagāḥ

stanyaṃ yathā vatsatarāḥ kṣudhārtāḥ |

priyaṃ priyēva vyuṣitaṃ viṣaṇṇā

manō'ravindākṣa didṛkṣatē tvām || 26 ||

491

mamōttamaślōkajanēṣu sakhyaṃ

saṃsāracakrē bhramataḥ svakarmabhiḥ |

tvanmāyayā'tmātmajadāragēhē -

ṣvāsaktacittasya na nātha bhūyāt || 27 ||

492

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē vṛtrasyēndrōpadēśō nāma ēkādaśō'dhyāyah ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ śaṣṭhaskandhē dvādaśō'dhyāyaḥ ॥

ṛṣiruvāca

ēvaṃ jihāsurṇṛpa dēhamājau

mṛtyuṃ varam vijayānmanyamānaḥ ।

śūlam pragṛhyābhyapatat surēndram

yathā mahāpuruṣam kaiṭabhō'psu ॥ 1 ॥

493

tatō yugāntāgnikaṭhōrajihva -

māvidhya śūlam tarasāsurēndraḥ ।

kṣiptvā mahēndrāya vinadya vīrō

hatō'si pāpēti ruṣā jagāda ॥ 2 ॥

494

kha āpatat tad vicalad grahōlkava -

nnirīkṣya duṣprēkṣyamajātaviklavaḥ ।

vajrēṇa vajrī śataparvaṇācchinad

bhujaṃ ca tasyōragarājabhōgam ॥ 3 ॥

495

chinnaikabāhuḥ parighēṇa vṛtraḥ

saṃrabdha āsādyā grhītavajram ।

hanau tatādēndramathāmarēbhaṃ

vajram ca hastānnyapatānmaghōnaḥ ॥ 4 ॥

496

vr̥trasya karmātimahādbhutaṃ tat surāsurāścāraṇasiddhasaṅghāḥ apūjayamaṃstat puruhūtasakaṭaṃ nirīkṣya hā hēti vicukruśurbhṛśam 5	497
indrō na vajraṃ jagṛhē vilajjita - ścyutaṃ svahastādarisannidhau punaḥ tamāha vr̥trō hara āttavajrō jahi svaśatruṃ na viṣādakālah 6	498
yuyutsatāṃ kutracidātataṭyinaṃ jayah sadaikatra na vai parātmanām vinaikamutpattilayasthitīśvaram sarvajñamādyam puruṣam sanātanam 7	499
lōkāḥ sapālā yasyēmē śvasanti vivaśā vaśē dvijā iva śicā baddhāḥ sa kāla iha kāraṇam 8	500
ōjaḥ sahō balaṃ prāṇamamṛtaṃ mṛtyumēva ca tamajñāya janō hētumātmānaṃ manyatē jaḍam 9	501
yathā dārumayī nārī yathā yantramayō mṛgaḥ ēvaṃ bhūtāni maghavannīśatantrāṇi viddhi bhōḥ 10	502
puruṣaḥ prakṛtirvyaktamātmā bhūtēndriyāśayāḥ śaknuvantyasya sargādaḥ na vinā yadanugrahāt 11	503
avidvānēvamātmānaṃ manyatē'nīśamīśvaram bhūtaiḥ sṛjati bhūtāni grasatē tāni taiḥ svayam 12	504

āyuh śrīḥ kīrtiraiśvaryamāśiṣaḥ puruṣasya yāḥ bhavantyēva hi tatkālē yathānicchōrviparyayāḥ 13	505
tasmādakīrtiyaśasōrjayāpajayayōrapi samaḥ syāt sukhaduḥkhābhyāṃ mṛtyujīvitayōstathā 14	506
sattvaṃ rajastama iti prakṛtērnātmanō guṇāḥ tatra sākṣīnamātmānaṃ yō vēda na sa badhyatē 15	507
paśya mām nirjitaṃ śakra vṛkṇāyudhabhujam mṛdhē ghaṭamānaṃ yathāśakti tava prāṇajihīrṣayā 16	508
prāṇaglahō'yaṃ samara iṣvakṣō vāhanāśanaḥ atra na jñāyatē'muṣya jayō'muṣya parājayaḥ 17	509
śrīśuka uvāca indrō vṛtravacaḥ śrutvā gatālīkamapūjayat grhītavajraḥ prahasamstamāha gatavismayaḥ 18	510
indra uvāca ahō dānava siddhō'si yasya tē matirīdṛśī bhaktaḥ sarvātmanā'tmānaṃ suhrdaṃ jagadīśvaram 19	511
bhavānatārṣīnmāyāṃ vai vaiṣṇavīm janamōhinīm yad vihāyāsuraṃ bhāvaṃ mahāpuruṣatām gataḥ 20	512
khalvidaṃ mahadāścaryaṃ yad rajaḥprakṛtēstava vāsudēvē bhagavati sattvātmani dṛḍhā matiḥ 21	513
yasya bhaktirbhagavati harau niḥśrēyasēśvarē vikrīḍatō'mṛtāmbhōdhau kiṃ kṣudraiḥ khātakōdakaiḥ 22	514

śrīśuka uvāca

iti bruvāṇāvanyōnyam dharmajijñāsaya nṛpa |

yuyudhātē mahāvīryāvindravrtrau yudhāmpatī || 23 ||

515

āvidhya pariḥgam vṛtraḥ kārṣṇāyasamarindamaḥ |

indrāya prāhiṇōd ghōraṁ vāmahastēna mārīṣa || 24 ||

516

sa tu vṛtrasya pariḥgam karaṁ ca karabhōpamam |

cicchēda yugapad dēvō vajrēṇa śataparvaṇā || 25 ||

517

dōrbhyāmutkṛttamūlābhyāṁ babhau raktasravō'suraḥ |

chinnapakṣō yathā gōtraḥ khād bhraṣṭō vajriṇā hataḥ || 26 ||

518

kṛtvādharāṁ hanuṁ bhūmau daityō divyuttarāṁ hanum |

nabhōgambhīravaktrēṇa lēlihōlbaṇajihvayā || 27 ||

519

daṁṣṭrābhiḥ kālakalpābhīrgrasanniva jagattrayam |

atimātramahākāya ākṣipamstarasā girīn || 28 ||

520

gīrīrāt pādacārīva padbhyāṁ nirjarayan mahīm |

jagrāsa sa samāsādyā vajriṇam saḥavāhanam || 29 ||

521

mahāprāṇō mahāvīryō mahāsarpa iva dvīpam |

vṛtragrastaṁ tamālakṣya saprajāpatayaḥ surāḥ |

hā kaṣṭamiti nirviṇṇāścukruśuḥ samaharṣayaḥ || 30 ||

522

nigīrṇō'pyasurēndrēṇa na mamārōdaram gataḥ |

mahāpuruṣasannaddhō yōgamāyābalēna ca || 31 ||

523

bhittvā vajrēṇa tatkuḥṣim niṣkramya balabhid vibhuḥ |

uccakarta śīraḥ śatrōrgiriśṛṅgamivaujasā || 32 ||

524

vajrastu tatkandharamāśuvēgaḥ

kṛntan samantāt parivartamānaḥ |

nyapātayat tāvadahargaṇēna

yō jyōtiṣāmayanē vārtrahatyē || 33 ||

525

tadā ca khē dundubhayō vinēdu -

rgandharvasiddhāḥ samaharṣisaṅghāḥ |

vārtraghnaliṅgaistamabhiṣṭuvānā

mantrairmudā kusumairabhyavarṣan || 34 ||

526

vṛtrasya dēhānniṣkrāntamātmajyōtirarindama |

paśyatām sarvalōkānāmalōkaṁ samapadyata || 35 ||

527

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṁsyām saṁhitāyām

ṣaṣṭhaskandhē vṛtravadhō nāma dvādaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē trayōdaśō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

vṛtrē hatē trayō lōkā vinā śakrēṇa bhūrida |

sapālā hyabhavan sadyō vijvarā nirvṛtēndriyāḥ || 1 ||

528

dēvarṣipitr̥bhūtāni daityā dēvānugāḥ svayam |

pratijagmuḥ svadhiṣṇyāni brahmēśēndrādayastataḥ || 2 ||

529

rājōvāca

indrasyānirvṛtērhētuṃ śrōtūmicchāmi bhō munē |

yēnāsan sukhinō dēvā harērdūḥkhaṃ kutō'bhavat || 3 ||

530

śrīśuka uvāca

vṛtravikramasaṃvignāḥ sarvē dēvāḥ saharṣibhiḥ |

tadvadhāyārthayannindraṃ naicchad bhītō bṛhadvadhāt || 4 ||

531

indra uvāca

strībhūjaladrumairēnō viśvarūpavadhōdbhavam |

vibhaktamanugṛhṇadbhirvṛtrahatyāṃ kva mārjmyaham || 5 ||

532

śrīśuka uvāca

ṛṣayastadupākārṇya mahēndramidamabruvan |

yājayaṣyāma bhadraṃ tē hayamēdhēna mā sma bhaiḥ || 6 ||

533

hayamēdhēna puruṣaṃ paramātmānamīśvaram |
 dr̥ṣṭvā nārāyaṇaṃ dēvaṃ mōkṣyasē'pi jagadvadhāt || 7 || 534

brahmahā pitṛhā gōghnō mātṛhā'cāryahāghavān |
 śvādaḥ pulkasakō vāpi śuddhyēran yasya kīrtanāt || 8 || 535

tamaśvamēdhēna mahāmakhēna
 śraddhānvitō'smābhiranuṣṭhitēna |
 hatvāpi sabrahma carācaram tvam
 na lipyasē kiṃ khalanigrahēṇa || 9 || 536

śrīśuka uvāca
 ēvaṃ sañcōditō viprairmarutvānahanadripum |
 brahmahatyā hatē tasminnāśasāda vṛṣākapim || 10 || 537

tayēndraḥ smāsaḥat tāpaṃ nirvṛtirnāmumāviśat |
 hrīmantam vācyatām prāptam sukhayantyapi nō guṇāḥ || 11 || 538

tām dadarśānudhāvantīm cāṇḍālīmiva rūpiṇīm |
 jarayā vēpamānāṅgīm yakṣmagrastāmasṛkpaṭām || 12 || 539

vikīrya palitān kēśāṃstiṣṭha tiṣṭhēti bhāṣiṇīm |
 mīnagandhyasugandhēna kurvatīm mārḡadūṣaṇam || 13 || 540

nabhō gatō diśaḥ sarvāḥ sahasrākṣō viśāmpatē |
 prāgudīcīm diśaṃ tūrṇaṃ praviṣṭō nṛpa mānasam || 14 || 541

sa āvasatpuṣkaranālatantū -
 nalabdhabhōgō yadihāgnidūtaḥ |
 varṣāṇi sāhasramalakṣitō'ntaḥ
 sa cintayan brahmavadhād vimōkṣam || 15 || 542

tāvattriṇākam nahuṣaḥ śasāsa

vidyātapōyōgabalānubhāvaḥ |

sa sampadaiśvaryamadāndhabuddhi -

rnītastiraścām gatimindrapatnyā || 16 ||

543

tatō gatō brahmagirōpahūta

ṛtambharadhyānanivāritāghaḥ |

pāpastu digdēvatayā hataujā -

staṁ nābhyabhūdavitam viṣṇupatnyā || 17 ||

544

taṁ ca brahmarṣayō'bhyētya hayamēdhēna bhārata |

yathāvaddīkṣayāñcakruḥ puruṣārāadhanēna ha || 18 ||

545

athējyamānē puruṣē sarvadēvamayātmani |

aśvamēdhē mahēndrēṇa vitatē brahmavādibhiḥ || 19 ||

546

sa vai tvāṣṭravadhō bhūyānapi pāpacayō nṛpa |

nītastēnaiva śūnyāya nīhāra iva bhānunā || 20 ||

547

sa vājimēdhēna yathōditēna

vitāyamānēna marīcimiśraiḥ |

iṣṭvādhiyajñam puruṣam purāṇa -

mindrō mahānāsa vidhūtapāpaḥ || 21 ||

548

idaṁ mahākhyānamaśēṣapāpmanām

prakṣālanam tīrthapadānukīrtanam |

bhaktyucchrayam bhaktajanānuvarṇanam

mahēndramōkṣam vijayam marutvataḥ || 22 ||

549

paṭhēyurākhyānamidaṃ sadā budhāḥ

śṛṇvantyathō parvaṇi parvaṇīndriyam |

dhanyaṃ yaśasyaṃ nikhilāghamōcanaṃ

ripuñjayaṃ svastyayanaṃ tathā'yuṣam || 23 ||

550

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē indravijayō nāma trayōdaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē caturdaśō'dhyāyaḥ ॥

parīkṣiduvāca

*rajastamaḥsvabhāvasya brahman vṛtrasya pāpmanaḥ |
nārāyaṇē bhagavati kathamāsīd dṛḍhā matiḥ || 1 ||*

551

*dēvānāṃ śuddhasattvānāmṛṣṇāṃ cāmalātmanām |
bhaktirmukundacaraṇē na prāyēṇōpajāyatē || 2 ||*

552

*rajōbhiḥ samasaṅkhyātāḥ pārthivairiha jantavaḥ |
tēṣāṃ yē kēcanēhantē śrēyō vai manujādayaḥ || 3 ||*

553

*prāyō mumukṣavastēṣāṃ kēcanaiva dvijōttama |
mumukṣūṇāṃ sahasrēṣu kaścīnmucyēta sidhyati || 4 ||*

554

*muktānāmapī siddhānāṃ nārāyaṇaparāyaṇaḥ |
sudurlabhaḥ praśāntātmā kōṭiṣvapi mahāmunē || 5 ||*

555

*vṛtrastu sa katham pāpaḥ sarvalōkōpatāpanaḥ |
ittham dṛḍhamatiḥ kṛṣṇa āsīt saṅgrāma ulbaṇē || 6 ||*

556

*atra naḥ saṃśayō bhūyāñchrōtuṃ kautūhalaṃ prabhō |
yaḥ pauraṣēṇa samarē sahasrākṣamatōṣayat || 7 ||*

557

sūta uvāca

parīkṣitō'tha sampraśnaṃ bhagavān bādarāyaṇiḥ |
niśamya śraddadhānasya pratinandya vacō'bravīt || 8 ||

558

śrīśuka uvāca

śṛṇuṣvāvahitō rājannitihāsamimaṃ yathā |
śrutam dvaipāyanamukhānnāradaḍḍēvalādapī || 9 ||

559

āsīdrājā sārvaabhaumaḥ śūrasēnēṣu vai nṛpa |
citrakēturiti khyātō yasyāsīt kāmādhuṅmahī || 10 ||

560

tasya bhāryāsahasrāṇāṃ sahasrāṇi daśābhavan |
sāntānikaścāpi nṛpō na lēbhē tāsū santatim || 11 ||

561

rūpaudāryavayōjanmaavidyaisvaryaśriyādibhiḥ |
sampannasya guṇaiḥ sarvaiścintā vandhyāpatērabhūt || 12 ||

562

na tasya sampadaḥ sarvā mahiṣyō vāmalōcanāḥ |
sārvaabhaumasya bhūścēyamabhavan prītiḥētavaḥ || 13 ||

563

tasyaikadā tu bhavanamaṅgirā bhagavānṛṣiḥ |
lōkānanucarannētānupāgacchadyadṛcchayā || 14 ||

564

taṃ pūjayitvā vidhivatpratyuṭthānārhaṇādibhiḥ |
kṛtātithyamupāsīdatsukhāsīnaṃ samāhitāḥ || 15 ||

565

maharṣistamupāsīnaṃ praśrayāvanataṃ kṣītau |
pratipūjya mahārāja samābhāṣyēdamabravīt || 16 ||

566

aṅgirā uvāca

api tē'nāmayam svasti prakṛtīnām tathā'tmanaḥ |
yathā prakṛtibhīrguptaḥ pumān rājāpi saptabhiḥ || 17 ||

567

ātmānam prakṛtiṣvaddhā nidhāya śrēya āpnuyāt |
rājñā tathā prakṛtayō naradēvāhitādhayaḥ || 18 ||

568

api dārāḥ prajāmatyā bhr̥tyāḥ śrēṇyō'tha mantriṇaḥ |
paurā jānapadā bhūpā ātmajā vaśavartinaḥ || 19 ||

569

yasyātmānuvaśāścētsyātsarvē tadvaśagā imē |
lōkāḥ sapālā yacchanti sarvē balimatandritāḥ || 20 ||

570

ātmanaḥ prīyatē nātmā parataḥ svata ēva vā |
lakṣayē'labdhakāmaḥ tvām cintayā śabalaḥ mukham || 21 ||

571

ēvaḥ vikalpitō rājan viduṣā munināpi saḥ |
praśrayāvanatō'bhyāha prajākāmastatō munim || 22 ||

572

citrakēturuvāca

bhagavan kiṃ na viditaḥ tapōjñānasamādhibhiḥ |
yōginām dhvastapāpānām bahirantaḥ śarīriṣu || 23 ||

573

tathāpi pr̥cchatō brūyām brahmannātmani cintitam |
bhavatō viduṣaścāpi cōditastvadanujñayā || 24 ||

574

lōkapālairapi prārthyāḥ sāmrajyaisvāryasampadaḥ |
na nandayantyaprajāḥ mām kṣuttr̥ṭkāmamivāparē || 25 ||

575

tataḥ pāhi mahābhāga pūrvaiḥ saha gataḥ tamaḥ |
yathā tarēma dustāraḥ prajayā tad vidhēhi naḥ || 26 ||

576

śrīśuka uvāca

ityarthitaḥ sa bhagavān kṛpālurbrahmaṇaḥ sutaḥ |

śrapayitvā caruṃ tvāṣṭraṃ tvaṣṭāramayajad vibhuḥ || 27 || 577

jyēṣṭhā śrēṣṭhā ca yā rājñō mahiṣiṇāṃ ca bhārata |

nāmnā kṛtadyutistasyai yajñōcchiṣṭamadād dvijaḥ || 28 || 578

athāha nṛpatiṃ rājan bhavitaikastavātmajaḥ |

harṣasōkapradastubhyamiti brahmasutō yayau || 29 || 579

sāpi tatprāśanādēva citrakētōradhārayat |

garbhaṃ kṛtadyutirdēvī kṛttikāgnērivātmajam || 30 || 580

tasyā anudinaṃ garbhaḥ śuklapakṣa ivōḍupaḥ |

vavṛdhē śūrasēnēśatējasā śanakairnṛpa || 31 || 581

atha kāla upāvṛttē kumāraḥ samajāyata |

janayan śūrasēnānāṃ śṛṇvatāṃ paramāṃ mudam || 32 || 582

hr̥ṣṭō rājā kumārasya snātaḥ śuciralan̥kṛtaḥ |

vācayitvā'śiṣō vipraiḥ kārayāmāsa jātakam || 33 || 583

tēbhyō hiraṇyaṃ rajataṃ vāsāṃsyābharaṇāni ca |

grāmān hayān gajān prādād dhēnūnāmarbudāni ṣaṭ || 34 || 584

vavarṣa kāmamanyēṣāṃ parjanya iva dēhinām |

dhanyaṃ yaśasyamāyusyaṃ kumārasya mahāmanāḥ || 35 || 585

kṛcchralabdhē'tha rājarṣēstanayē'nudinaṃ pituḥ |

yathā niḥsvasya kṛcchrāptē dhanē snēhō'nvavardhata || 36 || 586

<i>mātustvatitarāṃ putrē snēhō mōhasamudbhavaḥ </i> <i>kṛtadyutēḥ sapatnīnāṃ prajākāmajvarō'bhavat 37 </i>	587
<i>citrakētōratiprītiryathā dārē prajāvati </i> <i>na tathānyēṣu sañjajñē bālaṃ lālayatō'nvaham 38 </i>	588
<i>tāḥ paryatapyannātmānaṃ garhayantyō'bhyasūyayā </i> <i>ānapatyēna duḥkhēna rājñō'nādaraṇēna ca 39 </i>	589
<i>dhigaprajāṃ striyaṃ pāpāṃ patyuścāgrhasammatām </i> <i>suprajābhiḥ sapatnībhirbdāsīmiva tiraskṛtām 40 </i>	590
<i>dāsīnāṃ kō nu santāpaḥ svāmināḥ paricaryayā </i> <i>abhīkṣṇaṃ labdhamānānāṃ dāsya dāsīva durbhagāḥ 41 </i>	591
<i>ēvaṃ sandahyamānānāṃ sapatnyāḥ putrasampadā </i> <i>rājñō'sammataavr̥ttīnāṃ vidvēṣō balavānabhūt 42 </i>	592
<i>vidvēṣanaṣṭamatayaḥ striyō dāruṇacētasah </i> <i>garam daduḥ kumārāya durmarṣā nṛpatiṃ prati 43 </i>	593
<i>kṛtadyutirajānantī sapatnīnāmaghaṃ mahat </i> <i>supta ēvēti sañcintya nirīkṣya vyacarad gṛhē 44 </i>	594
<i>śayānaṃ suciraṃ bālamupadhārya manīṣiṇī </i> <i>putramānaya mē bhadre iti dhātrīmacōdayat 45 </i>	595
<i>sā śayānamupavraja dṛṣṭvā cōttāralōcanaṃ </i> <i>prāṇēndriyātmabhistyaktaṃ hatāsmītyapatadbhuvi 46 </i>	596
<i>tasyāstadā'karṇya bhṛśāturaṃ svaram</i> <i>ghnantyāḥ karābhyāmura uccakairapi </i>	

praviśya rājñī tvarayā'tmajāntikaṃ

dadarśa bālaṃ sahasā mṛtaṃ sutam || 47 ||

597

papāta bhūmau parivṛddhayā śucā

mumōha vibhraṣṭaśirōruhāmbārā || 48 ||

598

tatō nṛpāntaḥpuravartinō janā

narāśca nāryaśca niśamya rōdanam |

āgatya tulyavyasanāḥ suduḥkhitā -

stāśca vyalīkaṃ ruruduḥ kṛtāgasāḥ || 49 ||

599

śrutvā mṛtaṃ putramalakṣitāntakaṃ

vinaṣṭadrṣṭiḥ prapatan skhalan pathi |

snēhānubandhaidhitayā śucā bhṛśaṃ

vimūrcchitō'nuprakṛtirdvijairvṛtaḥ || 50 ||

600

papāta bālasya sa pādamūlē

mṛtasya visrastaśirōruhāmbārāḥ |

dīrghaṃ śvasan bāṣpakalōparōdhatō

niruddhakaṇṭhō na śasāka bhāṣitum || 51 ||

601

patiṃ nirīkṣyōruśucārpitaṃ tadā

mṛtaṃ ca bālaṃ sutamēkasantatim |

janasya rājñī prakṛtēśca hṛdrujaṃ

satī dadhānā vilalāpa citradhā || 52 ||

602

stanadvayaṃ kuṅkumagandhamāṇḍitaṃ

niṣiñcatī sāñjanabāṣpabindubhiḥ |

vikīrya kēśān vigalatsrajaḥ sutam

śuśōca citraṃ kurarīva susvaram || 53 ||

603

ahō vidhātastvamatīva bālīśō

yastvātmasṛṣṭyapratirūpamīhasē |

parē'nujīvatyaparasya yā mṛti -

rviparyayaścēttvamasi dhruvaḥ paraḥ || 54 ||

604

na hi kramaścēdiha mṛtyujanmanōḥ

śarīriṇāmastu tadā'tmakarmabhiḥ |

yaḥ snēhapāśō nijasargavṛddhayē

svayaṁ kṛtastē tamimaṁ vivṛścasi || 55 ||

605

tvam tāta nārhasi ca mām kṛpaṇāmanāthām

tyaktuṁ vicakṣva pitaraṁ tava śōkataptam |

añjastarēma bhavatāprajadustaraṁ yad -

dhvāntaṁ na yāhyakaruṇēna yamēna dūram || 56 ||

606

uttiṣṭha tāta ta imē śīśavō vayasyā -

stvāmāhvayanti nṛpanandana saṁvihartum |

suptaściraṁ hyaśanayā ca bhavān parītō

bhuṅkṣva stanaṁ piba śucō hara naḥ svakānām || 57 ||

607

nāhaṁ tanūja dadṛśē hatamaṅgalā tē

mugdhasmitaṁ muditavīkṣaṇamānanābjam |

kiṁ vā gatō'syapunaranvayamanyalōkaṁ

nītō'ghṛṇēna na śṛṇōmi kalā girastē || 58 ||

608

śrīśuka uvāca

vilapantyā mṛtaṁ putramiti citravilāpanaiḥ |

citrakēturbhṛśaṁ taptō muktakaṇṭhō rurōda ha || 59 ||

609

tayōrvilapatōḥ sarvē dampatyōstadanuvratāḥ |

ruruduḥ sma narā nāryaḥ sarvamāsīdacētanam || 60 ||

610

ēvaṃ kaśmalamāpannaṃ naṣṭasaṃjñāmanāyakam |

jñātvāṅgirā nāma munirājagāma sanāradaḥ || 61 ||

611

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē citrakētuvilāpō nāma caturdaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē pañcadaśō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

ūcaturmṛtakōpāntē patitaṃ mṛtakōpamam |

śōkābhibhūtaṃ rājānaṃ bōdhayantau saduktibhiḥ || 1 ||

612

kō'yaṃ syāt tava rājendra bhavān yamanuśōcati |

tvam cāsya katamaḥ sṛṣṭau purēdānīmataḥ param || 2 ||

613

yathā prayānti saṃyānti srōtōvēgēna vālukāḥ |

saṃyujyantē viyujyantē tathā kālēna dēhinaḥ || 3 ||

614

yathā dhānāsu vai dhānā bhavanti na bhavanti ca |

ēvaṃ bhūtēṣu bhūtāni cōditānīsamāyayā || 4 ||

615

vayaṃ ca tvam ca yē cēmē tulyakālāscarācarāḥ |

janmamṛtyōryathā paścāt prāṇnaivamadhunāpi bhōḥ || 5 ||

616

bhūtairbhūtāni bhūtēśaḥ sṛjatyavati hantyaajaḥ |

ātmasṛṣṭairasvatantrairanapēkṣō'pi bālavat || 6 ||

617

dēhēna dēhinō rājan dēhāddēhō'bhijāyatē |

bijādēva yathā bījaṃ dēhyartha iva śāśvataḥ || 7 ||

618

<i>dēhadēhivibhāgō'yamavivēkakṛtaḥ purā </i>	
<i>jātivyaktivibhāgō'yaṃ yathā vastuni kalpitaḥ 8 </i>	619
<i>śrīśuka uvāca</i>	
<i>ēvamāśvāsītō rājā citrakēturdvijōktibhiḥ </i>	
<i>pramṛjya pāṇinā vaktramādhimlānamabhāṣata 9 </i>	620
<i>rājōvāca</i>	
<i>kau yuvāṃ jñānasampannau mahiṣṭhau ca mahīyasām </i>	
<i>avadhūtēna vēṣeṇa gūḍhāviha samāgatau 10 </i>	621
<i>caranti hyavanau kāmāṃ brāhmaṇā bhagavatpriyāḥ </i>	
<i>mādrṣāṃ grāmyabuddhīnāṃ bōdhāyōnmattaliṅginaḥ 11 </i>	622
<i>kumārō nārada ṛbhuraṅgirā dēvalō'sitaḥ </i>	
<i>apāntaratamō vyāsō mārkaṇḍēyō'tha gautamaḥ 12 </i>	623
<i>vasiṣṭhō bhagavān rāmaḥ kapilō bādarāyaṇiḥ </i>	
<i>durvāsā yājñavalkyaśca jātūkarṇyastathā'ruṇiḥ 13 </i>	624
<i>rōmaśaścyavanō datta āsuriḥ sapatañjaliḥ </i>	
<i>ṛṣirvēdaśirā bōdhyō muniḥ pañcaśirāstathā 14 </i>	625
<i>hirāṇyanābhaḥ kausalyaḥ śrutadēva ṛtadhvajah </i>	
<i>ētē parē ca siddhēśāscaranti jñānahētavaḥ 15 </i>	626
<i>tasmādyuvāṃ grāmyapaśōrmama mūḍhadhiyaḥ prabhū </i>	
<i>andhē tamasi magnasya jñānadīpa udīryatām 16 </i>	627

aṅgirā uvāca

aham tē putrakāmasya putradō'smyaṅgirā nṛpa |
ēṣa brahmasutaḥ sākṣānnāradō bhagavānṛṣiḥ || 17 || 628

itthaṁ tvāṁ putrasōkēna magnaṁ tamasi dustarē |
atadarhamanusmṛtya mahāpuruṣagōcaram || 18 || 629

anugrahāya bhavataḥ prāptāvāvāmiha prabhō |
brahmaṇyō bhagavadbhaktō nāvasīditumarhati || 19 || 630

tadaiva tē paraṁ jñānaṁ dadāmi gṛhamāgataḥ |
jñātvānyābhinivēśaṁ tē putramēva dadāvaham || 20 || 631

adhunā putriṇāṁ tāpō bhavataivānubhūyatē |
ēvaṁ dārā gṛhā rāyō vividhaiśvaryasampadaḥ || 21 || 632

śabdādayaśca viṣayāscalā rājyavibhūṭayaḥ |
mahī rājyaṁ balaṁ kōśō bhṛtyāmātyāḥ suhrjjanāḥ || 22 || 633

sarvē'pi sūrasēnēmē sōkamōhabhayārtidāḥ |
gandharvanagaraprakhyāḥ svapnamāyāmanōrathāḥ || 23 || 634

dṛśyamānā vinārthēna na dṛśyantē manōbhavāḥ |
karmabhirdhyāyatō nānākarmāṇi manasō'bhavan || 24 || 635

ayaṁ hi dēhinō dēhō dravyajñānakriyātmakaḥ |
dēhinō vividhaklēśasantāpakṛdudāhṛtaḥ || 25 || 636

tasmāt svasthēna manasā vimṛśya gatimātmanaḥ |
dvaitē dhruvārthaviśrambhaṁ tyajōpaśamamāviśa || 26 || 637

nārada uvāca

ētāṃ mantrōpaniṣadaṃ pratīccha prayatō mama |

yāṃ dhārayan saptarātrād draṣṭā saṅkarṣaṇaṃ prabhum || 27 || 638

yatpādamūlamupasṛtya narēndra pūrvē

śarvādayō bhramamimaṃ dvitayaṃ viśṛjya |

sadyastadīyamatulānadhikaṃ mahitvaṃ

prāpurbhavānapi paraṃ na cirādupaiti || 28 ||

639

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

ṣaṣṭhaskandhē citrakētusāntvanaṃ nāma pañcadaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ śaṣṭhaskandhē ṣōḍaśō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

atha dēvaṛṣī rājan samparētaṃ nṛpātmajam |
darśayitvēti hōvāca jñātīnāmanuśōcatām || 1 ||

640

nārada uvāca

jīvātman paśya bhadraṃ tē mātaraṃ pitaraṃ ca tē |
suhṛdō bāndhavāstaptāḥ śucā tvatkṛtayā bhṛśam || 2 ||

641

kalēvaram svamāviśya śēṣamāyuh suhṛdvṛtaḥ |

bhuñkṣva bhōgān pitṛprattānadhitiṣṭha nṛpāsanam || 3 ||

642

jīva uvāca

kasmiñjanmanyamī mahyaṃ pitarō mātārō'bhavan |

karmabhirbhrāmyamāṇasya dēvatiryaññyōniṣu || 4 ||

643

bandhujñātyarimadhyasthamitrōdāsīnavidviṣaḥ |

sarva ēva hi sarvēṣāṃ bhavanti kramaśō mithaḥ || 5 ||

644

yathā vastūni paṇyāni hēmādīni tatastataḥ |

paryaṭanti narēṣvēvaṃ jīvō yōniṣu karṭṛṣu || 6 ||

645

nityasyārthasya sambandhō hyanityō dṛśyatē nṛṣu yāvadyasya hi sambandhō mamatvaṃ tāvadēva hi 7	646
ēvaṃ yōnigatō jīvaḥ sa nityō nirahaṅkṛtaḥ yāvadyatrōpalabhyēta tāvatsvatvaṃ hi tasya tat 8	647
ēṣa nityō'vyayaḥ sūkṣma ēṣa sarvāśrayaḥ svadṛk ātmamāyāguṇairviśvamātmānaṃ sṛjati prabhuh 9	648
na hyasyātipriyaḥ kaścinnāpriyaḥ svaḥ parō'pi vā ēkaḥ sarvadhīyaṃ draṣṭā kartṛṇāṃ guṇadōṣayōḥ 10	649
nādatta ātmā hi guṇaṃ na dōṣaṃ na kriyāphalam udāsīnavadāsīnaḥ parāvaradṛgīśvaraḥ 11	650
śrīśuka uvāca ityudīrya gatō jīvō jñātayastasya tē tadā vismitā mumucuḥ śōkaṃ chittvā'tmasnēhaśṛṅkhalām 12	651
nirhṛtya jñātayō jñātērdēhaṃ kṛtvōcitāḥ kriyāḥ tatyajurdustyajam snēhaṃ śōkamōhabhayārtidam 13	652
bālaghnyō vrīḍitāstatra bālahatyāhataprabhāḥ bālahatyāvrataṃ cērurbrāhmaṇairyanirūpitam yamunāyāṃ mahārāja smarantyō dvijabhāṣitam 14	653
sa itthaṃ pratibuddhātmā citrakēturdvijōktibhiḥ grhāndhakūpānniṣkrāntaḥ saraḥpaṅkādiva dvipaḥ 15	654
kālindyāṃ vidhivat snātvā kṛtapuṇyajalakriyaḥ maunēna saṃyatatprāṇō brahmaputrāvavandata 16	655

- atha tasmai prapannāya bhaktāya prayatātmanē |*
bhagavānnāradaḥ prītō vidyāmētāmuva ha || 17 || 656
- ōṃ namastubhyaṃ bhagavatē vāsudēvāya dhīmahi |*
pradyumnāyāniruddhāya namaḥ saṅkarṣaṇāya ca || 18 || 657
- namō vijñānamātrāya paramānandamūrtayē |*
ātmārāmāya śāntāya nivṛttadvaitadr̥ṣṭayē || 19 || 658
- ātmānandānubhūtyaiva nyastaśaktyūrmayē namaḥ |*
hr̥ṣīkēśāya mahatē namastē viśvamūrtayē || 20 || 659
- vacasyuparatē'prāpya ya ēkō manasā saha |*
anāmarūpaścīnmātraḥ sō'vyānnaḥ sadasatparaḥ || 21 || 660
- yasminnidam yataścēdam tiṣṭhatyapyēti jāyatē |*
mṛṇmayēṣviva mṛjjātistasmai tē brahmaṇē namaḥ || 22 || 661
- yanna spr̥śanti na vidurmanōbuddhīndriyāsavaḥ |*
antarbahīśca vitataṃ vyōmavattannatō'smyaham || 23 || 662
- dēhēndriyaprāṇamanōdhiyō'mī*
yadaṃśaviddhāḥ pracaranti karmasu |
naivānyadā lōhamivāprataptaṃ
sthānēṣu tad draṣṭrapadēśamēti || 24 || 663
- ōṃ namō bhagavatē mahāpuruṣāya mahānubhāvāya*
mahāvibhūtipatayē sakalasātvataparivṛḍha -
nikarakarakamalakuḍmalōpalālītacaraṇā -
ravindayugala paramaparamēṣṭhinnamastē || 25 || 664

śrīśuka uvāca

bhaktāyaitāṃ prapannāya vidyāmādiśya nāradaḥ |

yayāvaṅgirasā sākāṃ dhāma svāyambhuvaṃ prabhō || 26 ||

665

citrakētustu vidyāṃ tām yathā nāradaabhāṣitām |

dhārayāmāsa saptāhamabbhakṣaḥ susamāhitaḥ || 27 ||

666

tataśca saptarātrāntē vidyayā dhāryamāṇayā |

vidyādhārādhipatyāṃ sa lēbhē'pratihatāṃ nṛpaḥ || 28 ||

667

tataḥ katipayāhōbhirvidyayēddhamanōgatiḥ |

jagāma dēvadēvasya śēṣasya caraṇāntikam || 29 ||

668

mṛṇālagauram śitivāsasaṃ sphura -

tkirīṭakēyūrakaṭitrakaṅkaṇam |

prasannavaktrāruṇalōcanaṃ vṛtaṃ

dadarśa siddhēśvaramaṇḍalaiḥ prabhum || 30 ||

669

taddarśanadhvastasamastakilbiṣaḥ

svacchāmalāntaḥ karaṇō'bhyayānmuniḥ |

pravṛddhabhaktyā praṇayāśrulōcanaḥ

prahr̥ṣṭarōmānamadādīpūruṣam || 31 ||

670

sa uttamaślōkapadābjaviṣṭaram

prēmāśrulēśairupamēhayanmuhuh |

prēmōparuddhākhilavarṇanirgamō

naivāśakattaṃ prasamīdituṃ ciraṃ || 32 ||

671

tataḥ samādhāya manō manīṣayā

babhāṣa ētatpratīlabdhavāgasau |

niyamyā sarvēndriyabāhyavartanaṃ

jagadguruṃ sātvataśāstravigraham || 33 ||

672

citrakēturuvāca

ajita jitaḥ samamatibhiḥ sādhubhi -

rbhavān jītātmabhirbhavatā |

vijitāstē'pi ca bhajatāmakāmātmanāṃ

ya ātmadō'tikaruṇaḥ || 34 ||

673

tava vibhavaḥ khalu bhagavan

jagadudayasthitilayādīni |

viśvasrjastēṃ'sāṃśāstatra

mṛṣā spardhantē pṛthagabhimatyā || 35 ||

674

paramāṇuparamamahatōstva -

mādyantāntaravartī trayavidhuraḥ |

ādāvantē'pi ca sattvānāṃ

yad dhruvaṃ tadēvāntarālē'pi || 36 ||

675

kṣityādibhirēṣa kilāvṛtaḥ

saptabhirdaśaguṇōttarairāṇḍakōśaḥ |

yatra patatyaṇukalpaḥ

sahāṇḍakōṭikōṭibhistadanantaḥ || 37 ||

676

viṣayatṛṣō narapaśavō

ya upāsatē vibhūtīrna paraṃ tvām |

tēṣāmāśīṣa īśa tadanu

vinaśyanti yathā rājakulam || 38 ||

677

kāmadhiyastvayi racitā

na parama rōhanti yathā karambhabījāni |

jñānātmanyaguṇamayē

guṇagaṇatō'sya dvandvajālāni || 39 ||

678

jītamajita tadā bhavatā

yadā"ha bhāgavataṃ dharmamanavadyam |

niṣkiñcanā yē munaya ātmārāmā

yamupāsātē'pavargāya || 40 ||

679

viṣamamatirna yatra nṛṇāṃ

tvamahamiti mama tavēti ca yadanyatra |

viṣamadhiyā racitō yaḥ

sa hyaviśuddhaḥ kṣayaṣṇuradharmabahulaḥ || 41 ||

680

kaḥ kṣēmō nijaparayōḥ

kiyānarthāḥ svaparadruhā dharmēṇa |

svadrōhāt tava kōpaḥ

parasampīdayā ca tathādharmaḥ || 42 ||

681

na vyabhicarati tavēkṣā yayā

hyabhihitō bhāgavatō dharmaḥ |

sthīracarasattvakadambēṣvapṛthagdhiyō

yamupāsātē tvāryāḥ || 43 ||

682

na hi bhagavannaghaṭitamidaṃ

tvaddarśanānnṛṇāmakhilapāpakṣayaḥ |

yannāmasakṛcchravaṇāt pulkasakō'pi

vimucyatē saṃsārāt || 44 ||

683

atha bhagavan vayamadhunā

tvadavalōkaparimṛṣṭāśāyamalāḥ |

surarṣiṇā yaduditaṃ tāvakēna

kathamanyathā bhavati || 45 ||

684

viditamananta samastaṃ tava

jagadātmanō janairihācaritaṃ |

vijñāpyaṃ paramagurōḥ kiyadiva

savituriva khadyōtaiḥ || 46 ||

685

namastubhyaṃ bhagavatē sakalajaga -

tsthitilayōdayēśāya |

duravasitātmagatayē

kuyōgināṃ bhidā paramahaṃsāya || 47 ||

686

yaṃ vai śvasantamanu viśvasṛjaḥ śvasanti

yaṃ cēkitānamanu cittaya uccakanti |

bhūmaṇḍalaṃ sarṣapāyati yasya mūrdhni

tasmai namō bhagavatē'stu sahasramūrdhnē || 48 ||

687

śrīśuka uvāca

saṃstutō bhagavānēvamanantastamabhāṣata |

vidyādharapatiṃ prītaścitrakētum kurūdvaha || 49 ||

688

śrībhagavānuvāca

yannāradāṅgirōbhyāṃ tē vyāhṛtaṃ mē'nuśāsanam |

saṃsiddhō'si tayā rājan vidyayā darśanācca mē || 50 ||

689

ahaṃ vai sarvabhūtāni bhūtātmā bhūtabhāvanaḥ |

śabdabrahma paraṃ brahma mamōbhē śāśvatī tanū || 51 ||

690

lōkē vitatamātmānaṃ lōkaṃ cātmani santatam ubhayaṃ ca mayā vyāptaṃ mayi caivōbhayaṃ kṛtam 52	691
yathā suṣuptaḥ puruṣo viśvaṃ paśyati cātmani ātmānamēkadēśasthaṃ manyatē svapna utthitaḥ 53	692
ēvaṃ jāgaraṇādīni jīvasthānāni cātmanaḥ māyāmātrāṇi vijñāya taddraṣṭāraṃ paraṃ smarēt 54	693
yēna prasuptaḥ puruṣaḥ svāpaṃ vēdātmanastadā sukhaṃ ca nirguṇaṃ brahma tamātmānamavēhi mām 55	694
ubhayaṃ smarataḥ puṃsaḥ prasvāpapratibōdhayōḥ anvēti vyatiricyēta tajjñānaṃ brahma tat param 56	695
yadētadvismṛtaṃ puṃsō madbhāvaṃ bhinnamātmanaḥ tataḥ saṃsāra ētasya dēhāddēhō mṛtērmṛtiḥ 57	696
labdhvēha mānuṣiṃ yōniṃ jñānavijñānasambhavām ātmānaṃ yō na buddhyēta na kvacicchamamāpnuyāt 58	697
smṛtvēhāyāṃ pariklēśaṃ tataḥ phalaviparyayam abhayaṃ cāpyanīhāyāṃ saṅkalpādviramētkaviḥ 59	698
sukhāya duḥkhamōkṣāya kurvātē dampatī kriyāḥ tatō'nivṛttiraprāptirduḥkhasya ca sukhasya ca 60	699
ēvaṃ viparyayaṃ buddhvā nṛṇāṃ vijñābhimāninām ātmanaśca gatiṃ sūkṣmāṃ sthānatrayavilakṣaṇām 61	700
drṣṭaśrutābhirmātrābhirnirmuktaḥ svēna tējasā jñānavijñānasantuṣṭō madbhaktaḥ puruṣo bhavēt 62	701

ētāvānēva manujairyōganaipuṇabuddhibhiḥ |

svārthaḥ sarvātmanā jñēyō yatparātmaikadarśanam || 63 ||

702

tvamētacchraddhayā rājannapramattō vacō mama |

jñānavijñānasampannō dhārayannāśu sidhyasi || 64 ||

703

śrīśuka uvāca

āśvāsyā bhagavānittham citrakētum jagadguruḥ |

paśyatastasya viśvātmā tataścāntardadhē hariḥ || 65 ||

704

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē citrakētōḥ paramātmadarśanam nāma
ṣōḍaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē saptadaśō'dhyāyaḥ ॥

śrīśuka uvāca

yataścāntarhitō'nantastasyai kṛtvā diśē namaḥ |
vidyādharaścitrakētuścacāra gaganēcaraḥ || 1 ||

705

sa lakṣaṃ varṣalakṣāṇānavyāhatabalēndriyaḥ |
stūyamānō mahāyōgī munibhiḥ siddhacāraṇaiḥ || 2 ||

706

kulācalēndradrōṇīṣu nānāsaṅkalpasiddhiṣu |
rēmē vidyādharastribhīrgāpayan harimīśvaram || 3 ||

707

ēkadā sa vimānēna viṣṇudattēna bhāsvatā |
giriśaṃ dadṛśē gacchan parītaṃ siddhacāraṇaiḥ || 4 ||

708

ālīṅgyāṅkīkṛtāṃ dēvīm bāhunā munisaṃsadi |
uvāca dēvyāḥ śṛṇvatyā jahāsōccaistadantikē || 5 ||

709

citrakēturuvāca

ēṣa lōkaguruḥ sākṣāddharmaṃ vaktā śarīriṇām |
āstē mukhyaḥ sabhāyāṃ vai mithunībhūya bhāryayā || 6 ||

710

jaṭādharastīvratapā brahmavādisabhāpatīḥ |
aṅkīkṛtya striyaṃ cāstē gatahrīḥ prākṛtō yathā || 7 ||

711

prāyaśaḥ prākṛtāścāpi striyaṃ rahasi bibhrati |
ayaṃ mahāvrataadharō bibharti sadasi striyam || 8 || 712

śrīśuka uvāca
bhagavānapi tacchrutvā prahasyāgādhadhīrnrpa |
tūṣṇīm babhūva sadasi sabhyāśca tadanuvratāḥ || 9 || 713

ityatadvīryaviduṣi bruvāṇē bahvaśōbhanam |
ruṣā'ha dēvī dhṛṣṭāya nirjitātmābhīmāninē || 10 || 714

pārvatyuvāca
ayaṃ kimadhunā lōkē śāstā daṇḍadharāḥ prabhuḥ |
asmadvidhānāṃ duṣṭānāṃ nirlajjānāṃ ca viprakṛt || 11 || 715

na vēda dharmam kila padmayōni -
rna brahmaputrā bhṛgunāradādyāḥ |
na vai kumāraḥ kapilō manuśca
yē nō niṣēdhantyativartinam haram || 12 || 716

ēśāmanudhyēyapadābjayugmaṃ
jagadguruṃ maṅgalamaṅgalaṃ svayam |
yaḥ kṣatrabandhuḥ paribhūya sūrīn
praśāsti dhṛṣṭastadayam hi daṇḍyaḥ || 13 || 717

nāyamarhati vaikuṇṭhapādamūlōpasarpaṇam |
sambhāvitamatih stabdhaḥ sādhubhiḥ paryupāsitam || 14 || 718

ataḥ pāpīyasīm yōnimāsurīm yāhi durmatē |
yathēha bhūyō mahatām na kartā putra kilbiṣam || 15 || 719

śrīśuka uvāca

ēvaṃ śaptaścitrakēturvimānādavaruhya saḥ |

prasādayāmāsa satīṃ mūrdhnā namrēṇa bhārata || 16 ||

720

citrakēturuvāca

pratigrhṇāmi tē śāpamātmanō'ñjalināmbikē |

dēvairmartyāya yatprōktaṃ pūrvadiṣṭaṃ hi tasya tat || 17 ||

721

saṃsāracakra ētasmiñ -

janturajñānamōhitaḥ |

bhrāmyan sukhaṃ ca duḥkhaṃ ca

bhukṭē sarvatra sarvadā || 18 ||

722

naivātmā na paraścāpi kartā syāt sukhaduḥkhaḥ |

kartāraṃ manyatē'prājña ātmānaṃ paramēva ca || 19 ||

723

guṇapravāha ētasmin kaḥ śāpaḥ kō nvanugrahaḥ |

kaḥ svargō narakāḥ kō vā kiṃ sukhaṃ duḥkhamēva vā || 20 ||

724

ēkaḥ sṛjati bhūtāni

bhagavānātmamāyayā |

ēṣāṃ bandhaṃ ca mōkṣaṃ ca

sukhaṃ duḥkhaṃ ca niṣkalaḥ || 21 ||

725

na tasya kaściddayaṭaḥ pratīpō

na jñātibandhurna parō na ca svaḥ |

samasya sarvatra nirañjanasya

sukhē na rāgaḥ kuta ēva rōṣaḥ || 22 ||

726

tathāpi tacchaktivisarga ēṣām

sukhāya duḥkhāya hitāhitāya |

bandhāya mōkṣāya ca mṛtyujanmanōḥ

śarīriṇām saṃsṛtayē'vakalpatē || 23 ||

727

atha prasādayē na tvām śāpamōkṣāya bhāmini |

yanmanyasē asādhūktaṃ mama tatksamyatām sati || 24 ||

728

śrīśuka uvāca

iti prasādyā giriśau citrakēturarindama |

jagāma svavimānēna paśyatōḥ smayatōstayōḥ || 25 ||

729

tatastu bhagavān rudrō rudrāṇīmidamabravīt |

dēvarṣidaityasiddhānām pārṣadānām ca śṛṇvatām || 26 ||

730

śrīrudra uvāca

drṣṭavatyasi suśrōṇi harēradbhutakarmanah |

māhātmyaṃ bhrtyabhṛtyānām niḥspṛhāṇām mahātmanām || 27 ||

731

nārāyaṇaparāḥ sarvē na kutaścana bibhyati |

svargāpavarganarakēṣvapi tulyārthadarśinah || 28 ||

732

dēhinām dēhasaṃyōgāddvandvānīśvaralīlayā |

sukhaṃ duḥkhaṃ mṛtirjanma śāpō'nugraha ēva ca || 29 ||

733

avivēkakṛtaḥ puṃsō hyarthabhēda ivātmani |

guṇadōṣavikalpaśca bhidēva srajivatkr̥taḥ || 30 ||

734

vāsudēvē bhagavati bhaktimudvahatām nṛṇām |

jñānavairāgyavīryāṇām nēha kaścid vyapāśrayaḥ || 31 ||

735

nāhaṃ viriñcō na kumāranāradau

na brahmaputrā munayaḥ surēśāḥ |

vidāma yasyēhitamaṃśakāṃśakā

na tatsvarūpaṃ pṛthagīśamāninaḥ || 32 ||

736

na hyasyāsti priyaḥ kaścinnāpriyaḥ svaḥ parō'pi vā |

ātmatvātsarvabhūtānāṃ sarvabhūtapriyō hariḥ || 33 ||

737

tasya cāyaṃ mahābhāgaścitrakētuḥ priyō'nugaḥ |

sarvatra samadr̥k śāntō hyahaṃ caivācyutapriyaḥ || 34 ||

738

tasmānna vismayaḥ kāryaḥ puruṣēṣu mahātmasu |

mahāpuruṣabhaktēṣu śāntēṣu samadarśiṣu || 35 ||

739

śrīśuka uvāca

iti śrutvā bhagavataḥ śivasyōmābhibhāṣitam |

babhūva śāntadhī rājan dēvī vigatavismayā || 36 ||

740

iti bhāgavatō dēvyāḥ pratisaptumalantamaḥ |

mūrdhnā sañjagr̥hē śāpamētāvatsādhulakṣaṇam || 37 ||

741

jajñē tvaṣṭurdakṣiṇāgnau dānavīm yōnimāśritaḥ |

vṛtra ityabhivikhyātō jñānavijñānasamṃyutaḥ || 38 ||

742

ētattē sarvamākhyātāṃ yanmāṃ tvam paripṛcchasi |

vṛtrasyāsurajātēśca kāraṇaṃ bhagavanmatēḥ || 39 ||

743

itihāsamimaṃ puṇyaṃ citrakētōrmahātmanaḥ |

māhātmyaṃ viṣṇubhaktānāṃ śrutvā bandhādvimucyatē || 40 ||

744

ya ētatprātarutthāya śraddhayā vāgyataḥ paṭhēt |

itihāsaṃ hariṃ smṛtvā sa yāti paramāṃ gatim || 41 ||

745

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē citrakētuśāpō nāma saptadaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē aṣṭādaśō'dhyāyah ॥

śrīśuka uvāca

prśnistu patnī savituḥ sāvitrīm vyāhṛtiṃ trayīm |
agnihōtram paśuṃ sōmaṃ cāturmāsyam mahāmakhān || 1 || 746

siddhirbhagasya bhāryāṅga mahimānaṃ vibhum prabhum |
āśiṣaṃ ca varārōhāṃ kanyāṃ prāsūta suvratām || 2 || 747

dhātuḥ kuhūḥ sinīvālī rākā cānumatistathā |
sāyam darśamatha prātaḥ pūrṇamāsamanukramāt || 3 || 748

agnīn purīṣyānādhatta kriyāyāṃ samanantaraḥ |
carṣaṇī varuṇasyāsīdyasyāṃ jātō bhṛguḥ punaḥ || 4 || 749

vālmīkiśca mahāyōgī valmīkādhavatkila |
agastyaśca vasiṣṭhaśca mitrāvaruṇayōrṛṣī || 5 || 750

rētaḥ siṣicatuḥ kumbhē urvaśyāḥ sannidhau drutam |
rēvatyāṃ mitra utsargamariṣṭam pippalam vyadhāt || 6 || 751

paulōmyāmindra ādhatta trīn putrāniti naḥ śrutam |
jayantamṛṣabhaṃ tāta trītyaṃ mīdhuṣaṃ prabhuḥ || 7 || 752

urukramasya dēvasya māyāvāmanarūpiṇaḥ kīrtau patnyāṃ br̥hacchlōkastasyāsan saubhagādayaḥ 8	753
tatkarmaguṇavīryāṇi kāśyapasya mahātmanaḥ paścādvakṣyāmahē'dityāṃ yathā vāvatatāra ha 9	754
atha kaśyapadāyādān daitēyān kīrtayāmi tē yatra bhāgavataḥ śrīmān prahlādō balirēva ca 10	755
ditērdvāvēva dāyādau daityadānavavanditau hiraṇyakaśīpurnāma hiraṇyākṣaśca kīrtitau 11	756
hiraṇyakaśīpōrbhāryā kayādhurnāma dānavī jambhasya tanayā dattā suṣuvē caturaḥ sutān 12	757
saṃhlādaṃ prāganuhlādaṃ hlādaṃ prahlādamēva ca tatsvasā siṃhikā nāma rāhuṃ vipracitō'grahīt 13	758
śirō'haradyasya hariścakrēṇa pibatō'mṛtam saṃhlādasya kṛtirbhāryāsūta pañcajanaṃ tataḥ 14	759
hlādasya dhamanirbhāryāsūta vātāpimilvalam yō'gastyāya tvatithayē pēcē vātāpimilvalaḥ 15	760
anuhlādasya sūrmyāyāṃ bāṣkalō mahiṣastathā virōcanastu prāhlādirdevyāstasyābhavadbaliḥ 16	761
bāṇajyēṣṭhaṃ putraśatamaśanāyāṃ tatō'bhavat tasyānubhāvaṃ suślōkyāḥ paścādēvābhidhāsyatē 17	762
bāṇa ārādhya giriśaṃ lēbhē tadgaṇamukhyatām yatpārśvē bhagavānāstē hyadyāpi purapālakaḥ 18	763

marutaśca ditēḥ putrāścatvāriṃśannavādhikāḥ |
ta āsannaprajāḥ sarvē nītā indrēṇa sātmatām || 19 || 764

rājōvāca
kathaṃ ta āsuram bhāvamapōhyautpattikaṃ gurō |
indrēṇa prāpitāḥ sātmyam kiṃ tatsādhu kṛtaṃ hi taiḥ || 20 || 765

imē śraddadhatē brahmannṛṣayō hi mayā saha |
parijñānāya bhagavaṃstannō vyākhyātumarhasi || 21 || 766

sūta uvāca
tadviṣṇurātasya sa bādarāyaṇi -
rvacō niśamyādr̥tamalpamarthavat |
sabhājayan sannibhṛtēna cētasā
jagāda satrāyaṇa sarvadarśanaḥ || 22 || 767

śrīśuka uvāca
hataputrā ditiḥ śakrapārṣṇigrāhēṇa viṣṇunā |
manyunā śōkadīptēna jvalantī paryacintayat || 23 || 768

kadā nu bhrātṛhantāramindriyārāmamulbaṇam |
aklinnahṛdayam pāpam ghātayitvā śayē sukham || 24 || 769

kṛmiviḍbhasmasaṃjñā'sīdyasyeśābhihitasya ca |
bhūtadhruk tatkr̥tē svārtham kiṃ vēda nirayō yataḥ || 25 || 770

āśāsānasya tasyēdam dhruvamunnaddhacētasah |
madaśōṣaka indrasya bhūyādyēna sutō hi mē || 26 || 771

iti bhāvēna sā bharturācacārāsakṛtpriyam |
śuśrūṣayānurāgēṇa praśrayēṇa damēna ca || 27 || 772

<i>bhaktyā paramayā rājan manōjñairvalgubhāṣitaiḥ </i> <i>manō jagrāha bhāvajñā susmitāpāṅgavīkṣaṇaiḥ 28 </i>	773
<i>ēvaṃ striyā jaḍībhūtō vidvānapi vidagdhayā </i> <i>bāḍhamityāha vivaśō na taccitraṃ hi yōṣiti 29 </i>	774
<i>vilōkyaikāntabhūtāni bhūtānyādaḥ prajāpatiḥ </i> <i>striyaṃ cakrē svadēhārdhaṃ yayā puṃsāṃ matirhṛtā 30 </i>	775
<i>ēvaṃ śuśrūṣitastāta bhagavān kaśyapaḥ striyā </i> <i>prahasya paramaprītō ditimāhābhinandya ca 31 </i>	776
<i>kaśyapa uvāca</i> <i>varam varaya vāmōru prītastē'hamaninditē </i> <i>striyā bhartari suprītē kaḥ kāma iha cāgamaḥ 32 </i>	777
<i>patirēva hi nārīṇāṃ daivataṃ paramaṃ smṛtam </i> <i>mānasaḥ sarvabhūtānāṃ vāsudēvaḥ śriyaḥ patiḥ 33 </i>	778
<i>sa ēva dēvatāliṅgairnāmarūpavikalpitaiḥ </i> <i>ijyatē bhagavān pumbhiḥ strībhiśca patirūpadhṛk 34 </i>	779
<i>tasmātpativratā nāryaḥ śrēyaskāmāḥ sumadhyamē </i> <i>yajantē'nanyabhāvēna patimātmānamīśvaram 35 </i>	780
<i>sō'haṃ tvayārcitō bhadre īdṛgbhāvēna bhaktitaḥ </i> <i>tattē sampādayē kāmamasatīnāṃ sudurlabham 36 </i>	781
<i>ditiruvāca</i> <i>varadō yadi mē brahman putramindrahaṇaṃ vṛṇē </i> <i>amṛtyuṃ mṛtaputrāhaṃ yēna mē ghātitaḥ sutau 37 </i>	782

<i>niśamya tadvacō viprō vīmanāḥ paryatapyata </i> <i>ahō adharmāḥ sumahānadya mē samupasthitaḥ 38 </i>	783
<i>ahō adyēndriyārāmō yōṣinmayyēha māyayā </i> <i>gr̥hītacētāḥ kṛpaṇaḥ paṭiṣyē narakē dhruvam 39 </i>	784
<i>kō'tikramō'nuvartantyāḥ svabhāvamiha yōṣitaḥ </i> <i>dhiṅ māṃ batābudhaṃ svārthē yadahaṃ tvajitēndriyaḥ 40 </i>	785
<i>śaratpadmōtsavaṃ vaktraṃ vacaśca śravaṇāmṛtam </i> <i>hr̥dayaṃ kṣuradhārābhaṃ strīṇāṃ kō vēda cēṣṭitam 41 </i>	786
<i>na hi kaścitpriyaḥ strīṇāmañjasā svāśiṣātmanām </i> <i>patiṃ putraṃ bhrātaraṃ vā ghnantyarthe ghātayanti ca 42 </i>	787
<i>pratiśrutaṃ dadāmīti vacastanna mṛṣā bhavēt </i> <i>vadhaṃ nārhati cēndrō'pi tatrēdamupakalpatē 43 </i>	788
<i>iti sañcintya bhagavānmārīcaḥ kurunandana </i> <i>uvāca kiñcitkupita ātmānaṃ ca vigarhayan 44 </i>	789
<i>kaśyapa uvāca</i> <i>putrastē bhavitā bhadre indrahā dēvabāndhavaḥ </i> <i>saṃvatsaraṃ vrataṃ yadyañjō dhārayiṣyasi 45 </i>	790
<i>ditiruvāca</i> <i>dhārayiṣyē vrataṃ brahmanbrūhi kāryāṇi yāni mē </i> <i>yāni cēha niṣiddhāni na vrataṃ ghnanti yāni tu 46 </i>	791

kaśyapa uvāca

na hiṃsyādbhūtajātāni na śapēnnānṛtaṃ vadēt |

nacchindyānnakharōmāṇi na sprśēdyadamaṅgalam || 47 || 792

nāpsu snāyānna kupyēta na sambhāṣēta durjanaiḥ |

na vasītādhautavāsaḥ srajaṃ ca vidhṛtāṃ kvacit || 48 || 793

nōcchiṣṭaṃ caṇḍikānnaṃ ca sāmīṣaṃ vṛṣalāhṛtaṃ |

bhuñjītōdakyayā drṣṭaṃ pibēdañjalīnā tvapaḥ || 49 || 794

nōcchiṣṭāsprṣṭasālilā sandhyāyāṃ muktamūrdhajā |

anarcitāsaṃyatatavānnāsaṃvītā bahiṣcarēt || 50 || 795

nādhautapādāprayatā nārdrapānnō udakśīrāḥ |

śayīta nāparānnānyairna nagnā na ca sandhyayōḥ || 51 || 796

dhautavāsā śucirnityaṃ sarvamaṅgalasaṃyutā |

pūjayētpṛātarāśātprāggōviprāñśriyamacyutam || 52 || 797

striyō vīravatīścārcētsraggandhabalimaṇḍanaiḥ |

patiṃ cārcyōpatiṣṭhēta dhyāyētkōṣṭhagataṃ ca tam || 53 || 798

sāṃvatsaraṃ puṃsavanaṃ vrataṃētadaviplutam |

dhārayiṣyasi cēttubhyaṃ śakrahā bhavitā sutaḥ || 54 || 799

bāḍhamityabhiprētyātha ditī rājan mahāmanāḥ |

kaśyapaṃ garbhamādhatta vrataṃ cāñjō dadhāra sā || 55 || 800

mātrṣvasurabhiprāyamindra ājñāya mānada |

śuśrūṣaṇēnāśramasthāṃ ditim paryacaratkaviḥ || 56 || 801

<i>nityaṃ vanātsumanasah phalamūlasamitkuśān patrāṅkuramṛdō'paśca kālē kāla upāharat 57 </i>	802
<i>ēvaṃ tasyā vratasthāyā vratacchidraṃ harirnrpa prēpsuḥ paryacarajjihmō mṛgahēva mṛgākṛtiḥ 58 </i>	803
<i>nādhyagacchadvratacchidraṃ tatparō'tha mahīpatē cintāṃ tīvrāṃ gataḥ śakraḥ kēna mē syācchivaṃ tviha 59 </i>	804
<i>ēkadā sā tu sandhyāyāmucchiṣṭā vratakarśitā asprṣṭavāryadhautāṅghriḥ suṣvāpa vidhimōhitā 60 </i>	805
<i>labdhvā tadantaraṃ śakrō nidrāpahṛtacētasah ditēḥ praviṣṭa udaraṃ yōgēśō yōgamāyayā 61 </i>	806
<i>cakarta saptadhā garbhaṃ vajrēṇa kanakaprabham rudantaṃ saptadhaikaikaṃ mā rōdīriti tān punaḥ 62 </i>	807
<i>tē tamūcuḥ pāṭyamānāstē sarvē prāñjalayō nrpa nō jighāṃsasi kimindra bhrātarō marutastava 63 </i>	808
<i>mā bhaiṣṭa bhrātarō mahyaṃ yūyamityāha kauśikaḥ ananyabhāvān pārṣadānātmanō marutāṃ gaṇān 64 </i>	809
<i>na mamāra ditērgarbhaḥ śrīnivāsānukampayā bahudhā kuliśakṣuṇṇō drauṇyastrēṇa yathā bhavān 65 </i>	810
<i>sakṛdiṣṭvā'dipuruṣaṃ puruṣō yāti sāmyatām saṃvatsaraṃ kiñcidūnaṃ dityā yaddharirarcitaḥ 66 </i>	811
<i>sajūrindrēṇa pañcāśaddēvāstē marutō'bhavan vyapōhya mātṛdōṣaṃ tē hariṇā sōmapāḥ kṛtāḥ 67 </i>	812

ditirutthāya dadṛśē kumārānanalaprabhān indrēṇa sahitān dēvī paryatuṣyadaninditā 68	813
athēndramāha tātāhamādityānām bhayāvaham apatyamicchantyacaram vrathamētatsuduṣkaram 69	814
ēkaḥ saṅkalpitaḥ putraḥ sapta saptābhavan katham yadi tē veditam putra satyam kathaya mā mṛṣā 70	815
indra uvāca amba tē'ham vyavasitamupadhāryāgatō'ntikam labdhāntarō'cchidaṁ garbhamarthabuddhirna dharmavit 71	816
kṛttō mē saptadhā garbha āsan sapta kumārakāḥ tē'pi caikaikaśō vṛkṇāḥ saptadhā nāpi mamrirē 72	817
tatastatparamāścaryam vīkṣyādhyavasitam mayā mahāpuruṣapūjāyāḥ siddhiḥ kāpyanuṣaṅgiṇī 73	818
ārādhanam bhagavata ihamānā nirāśiṣaḥ yē tu nēcchantyapi param tē svārthakuśalāḥ smṛtāḥ 74	819
ārādhyātmapradaṁ dēvam svātmānam jagadīśvaram kō vṛṇītē guṇasparśam budhaḥ syānnarakē'pi yat 75	820
tadidaṁ mama daurjanyam bālīśasya mahīyasi kṣantumarhasi mātastvam diṣṭyā garbhō mṛtōtthitaḥ 76	821
śrīśuka uvāca indrastayābhyanujñātaḥ śuddhabhāvēna tuṣṭayā marudbhiḥ saha tām natvā jagāma tridivam prabhuḥ 77	822

ēvaṃ tē sarvamākhyātaṃ yanmāṃ tvaṃ paripṛcchasi |
maṅgalaṃ marutāṃ janma kiṃ bhūyaḥ kathayāmi tē || 78 ||

823

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē marudutpattikathanāṃ nāma aṣṭādaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ śaṣṭhaskandhē ēkōnaviṃśō'dhyāyaḥ ॥

rājōvāca

*vrataṃ puṃsavanaṃ brahman bhavatā yadudīritam |
tasya vēditumicchāmi yēna viṣṇuḥ prasīdati || 1 ||*

824

śrīśuka uvāca

*śuklē mārگاśirē pakṣē yōṣidbharturanujñayā |
ārabhēta vratamidaṃ sārvaḱāmikamāditāḥ || 2 ||*

825

*niśamya marutāṃ janma brāhmaṇānanumantrya ca |
snātvā śukladatī śuklē vasītālaṅkṛtāmbarē |
pūjayētpṛātarāśātprāgbhagavantam śriyā saha || 3 ||*

826

*alam tē nirapēkṣāya pūrṇakāma namō'stu tē |
mahāvibhūtipatayē namaḥ sakalasiddhayē || 4 ||*

827

*yathā tvaṃ kṛpayā bhūtyā tējasā mahinaujasā |
juṣṭa īsa guṇaiḥ sarvaistatō'si bhagavān prabhuḥ || 5 ||*

828

*viṣṇupatni mahāmāyē mahāpuruṣalakṣaṇē |
prīyēthā mē mahābhāgē lōkamātarnamō'stu tē || 6 ||*

829

ōṃ namō bhagavatē mahāpuruṣāya mahānubhāvāya
mahāvibhūtipatayē saha mahāvibhūtibhirbalimupaharāṇīti |
anēnāharaharmantrēṇa viṣṇōrāvāhanā -
rghyapādyōpasparśanasnānavāsa upavītavibhūṣaṇa -
gandhapuṣpadhūpadīpōpahārādyupacārāṃśca
samāhita upāharēt || 7 ||

830

haviḥśēṣaṃ tu juhuyādanalē dvādaśāhutīḥ |
ōṃ namō bhagavatē mahāpuruṣāya mahāvibhūtipatayē
svāhēti || 8 ||

831

śriyaṃ viṣṇuṃ ca varadāvāśiṣāṃ prabhavāvubhau |
bhaktyā sampūjayēnnityaṃ yadīcchētsarvasampadaḥ || 9 ||

832

praṇamēddaṇḍavadbhūmau bhaktiprahvēṇa cētasā |
daśavāraṃ japēnmantraṃ tataḥ stōtramudīrayēt || 10 ||

833

yuvāṃ tu viśvasya vibhū jagataḥ kāraṇaṃ param |
iyaṃ hi prakṛtiḥ sūkṣmā māyāśaktirduratyayā || 11 ||

834

tasyā adhīśvaraḥ sākṣāttvamēva puruṣaḥ paraḥ |
tvaṃ sarvayajña ijjēyaṃ kriyēyaṃ phalabhugbhavān || 12 ||

835

guṇavyaktiriyam dēvī vyañjakō guṇabhugbhavān |
tvaṃ hi sarvaśarīryātmā śrīḥ śarīrēndriyāśayā |
nāmarūpē bhagavatī pratyayastvamapāśrayaḥ || 13 ||

836

yathā yuvāṃ trilōkasya varadau paramēṣṭhinau |
tathā ma uttamaślōka santu satyā mahāśiṣaḥ || 14 ||

837

ityabhiṣṭūya varadaṃ śrīnivāsaṃ śrīyā saha tanniḥsāryōpaharaṇaṃ dattvā”camanamarcayēt 15	838
tataḥ stuvīta stōtrēṇa bhaktiprahvēṇa cētasā yajñōcchiṣṭamavaghrāya punarabhyarcayēddharim 16	839
patiṃ ca parayā bhaktyā mahāpuruṣacētasā priyaistaistairupanamēt prēmaśīlaḥ svayaṃ patiḥ bibhṛyāt sarvakarmāṇi patnyā uccāvacāni ca 17	840
kṛtamēkatarēṇāpi dampatyōrubhayōrapi patnyāṃ kuryādanarhāyāṃ patirētat samāhitaḥ 18	841
viṣṇōrvratamidaṃ bibhranna vihanyāt kathañcana viprān striyō vīravatīḥ sraggandhabalimaṇḍanaiḥ arcēdahaṇarbhaktyā dēvaṃ niyamamāsthitaḥ 19	842
udvāsyā dēvaṃ svē dhāmni tannivēditamagrataḥ adyādātmaviśuddhyartham sarvakāmarddhayē tathā 20	843
ētēna pūjāvidhinā māsān dvādaśa hāyanam nītvāthōpacarētsādhvī kārtikē caramē’hani 21	844
śvōbhūtē’pa upasprśya kṛṣṇamabhyarcya pūrvavat payahśṛtēna juhuyāccaruṇā saha sarpiṣā pākayajñavidhānēna dvādaśaivāhutīḥ patiḥ 22	845
āśīṣaḥ śīrasā”dāya dvijaiḥ prītaiḥ samīritāḥ praṇamya śīrasā bhaktyā bhuñjīta tadanujñayā 23	846

ācāryamagrataḥ kṛtvā vāgyataḥ saha bandhubhiḥ |

dadyātpatnyai carōḥ śēṣaṃ suprajastvaṃ susaubhagam || 24 ||

847

ētaccaritvā vidhivadvrataṃ vibhō -

rabhīpsitārthaṃ labhatē pumāniha |

strī tvētaḍāsthāya labhēta saubhagam

śriyaṃ prajāṃ jīvapatiṃ yaśō gr̥ham || 25 ||

848

kanyā ca vindēta samagralakṣaṇaṃ

varam tvavīrā hatakilbiṣā gatim |

mṛtaprajā jīvasutā dhanēśvarī

sudurbhagā subhagā rūpamagryam || 26 ||

849

vindēd virūpā virujā vimucyātē

ya āmayāvīndriyakalpadēham |

ētatpaṭhannabhyudayē ca karma -

ṇyanantatr̥ptiḥ pitr̥dēvatānām || 27 ||

850

tuṣṭāḥ prayacchanti samastakāmān

hōmāvasānē hutabhuk śrīrhariśca |

rājan mahanmarutāṃ janma puṇyaṃ

ditērvrataṃ cābhihitaṃ mahattē || 28 ||

851

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē vaiyāsikyāmaṣṭādaśasāhasryāṃ

pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ ṣaṣṭhaskandhē

puṃsavanavratākathanaṃ nāma ēkōnaviṃśō'dhyāyaḥ ||